

Протокол аналізу звіту подібності

Заявляю, що я ознайомився (-лась) з Повним звітом подібності, який був згенерований Системою виявлення і запобігання щодо роботи:

Автор: Бойко Валерія Анатоліївна, група ПС-24-13-ЗМ

Назва: Психологічні особливості ціннісних орієнтацій сучасної молоді

Керівник: Чуніхіна Світлана Леонідівна

Підрозділ: Bila Tserkva institute of continuous professional education

Коефіцієнт подібності 1: 8.71%

Мікропробіли: 0

Заміна букв: 1

Інтервали: 0

Після аналізу Звіту подібності констатую наступне:

Запозичення, виявлені в роботі є законними і не є плагіатом. Рівень подібності не перевищує допустимої межі. Таким чином робота незалежна і приймається.

Запозичення не є плагіатом, але перевищено граничне значення рівня подібностей. Таким чином робота повертається на доопрацювання.

Виявлено запозичення і плагіат або навмисні текстові спотворення (маніпуляції), як передбачувані спроби укриття плагіату, які роблять роботу невідповідною вимогам законодавства (Ст. 26. ЗУ Про фахову передвищу освіту, пункт 3.1, Ст. 42. ЗУ Про освіту) та вимог НАЗЯВО (Критерій 5), а також кодексу етики і процедур. Таким чином робота не приймається.

Висновок:

Відсоток оригінальності за системою Strike Plagiarism 8,71% відповідає встановленим вимогам. Високий рівень оригінальності. Допускається до захисту/рецензування

Дата 01.05.2026 р.

Відповідальний за антиплагіатну технічну експертизу у Білоцерківському інституті неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України:

Підпис _____

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ ДЗВО
«УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ»
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ
ОСВІТИ

Кафедра педагогіки, психології та менеджменту

Галузь знань: 05 Соціальні та поведінкові науки

Спеціальність: 053 Психологія

Освітньо-професійна програма «Психологія»

завідувач кафедри

ЗАТВЕРДЖУЮ

Юлія ГЕРАСИМЕНКО

« 19 » 2026 року

ЗАВДАННЯ

на кваліфікаційну роботу здобувача освіти

Бойко Валерії Анатоліївни

1. Тема роботи: «Психологічні особливості ціннісних орієнтацій сучасної молоді», керівник роботи, Чуніхіна С. Л., к.п.н., затвержені наказом БНПО від «12» січня 2026 року, №01-06/01.

2. Строк подання студентом роботи: «01» травня 2026 року.

3. Вихідні дані до роботи: закони, постанови, нормативно – правові акти щодо організації та управління науковою роботою у навчальному закладі, праці з психології ціннісних орієнтацій сучасної молоді, результати сучасних міждисциплінарних досліджень, наукові праці, публікації в актуальних періодичних виданнях, власні спостереження проведені на базі ДНЗ «Одеський ліцей будівництва та архітектури».

4. Перелік питань, які потрібно розробити:

Розділ 1. Теоретичні засади дослідження ціннісних орієнтацій молоді. 1.1. Поняття цінностей і ціннісних орієнтацій у психології. 1.2. Психологічні особливості формування ціннісних орієнтацій у молодіжному віці.

1.3. Соціокультурні чинники формування цінностей сучасної молоді.

Розділ 2. Емпіричне дослідження ціннісних орієнтацій сучасної молоді. 2.1.

Організація, етапи та методичний інструментарій дослідження. 2.2. Методи та методики дослідження ціннісних орієнтацій.

Розділ 3. Психолого-педагогічні умови формування ціннісних орієнтацій сучасної

молоді. 3.1. Психолого-педагогічні умови формування ціннісних орієнтацій

молоді. 3.2. Програма формування ціннісних орієнтацій сучасної молоді. 3.3.

Практичні рекомендації для психологів, педагогів та менеджерів освіти.

Дата виходу завдання 13.01.26

Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультант	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
1	Чуніхіна С.Л.	13.01.26	13.01.26
2	Чуніхіна С.Л.	10.02.26	10.02.26
3	Чуніхіна С.Л.	17.03.26	17.03.26

Дата видачі завдання 13.01.26

	дослідження психологістичного інструментарію	лютий-березень 2026	виконано
	Планування та організація дослідження	березень 2026	виконано
5	Організація та проведення основного емпіричного дослідження	березень 2026	виконано
	Обробка та аналіз результатів	квітень 2026	виконано
	Написання розділів роботи	квітень 2026	виконано
	Формулювання висновків	квітень квітня 2026	виконано
	Оформлення роботи	початок травня 2026	виконано
	Здача роботи на перевірку	травень 2026	виконано

Світлана ЧУНІХІНА

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів роботи	Строк виконання	Примітка
1	Вивчення та аналіз наукової літератури з проблеми дослідження	січень 2026	виконано
2	Формування теоретико-методологічної бази дослідження	січень–лютий 2026	виконано
3	Підбір та адаптація психодіагностичного інструментарію	лютий–березень 2026	виконано
4	Планування та організація дослідження	березень 2026	виконано
5	Організація та проведення основного емпіричного дослідження	березень 2026	виконано
6	Обробка та аналіз результатів	квітень 2026	виконано
7	Написання розділів роботи	квітень 2026	виконано
8	Формулювання висновків	кінець квітня 2026	виконано
9	Оформлення роботи	початок травня 2026	виконано
10	Подання роботи на перевірку	травень 2026	виконано

Здобувачка освіти Валерія БОЙКО

Керівник роботи Світлана ЧУНІХІНА

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДЗВО «УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ»
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ НЕПЕРЕРВНОЇ
ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Кафедра педагогіки, психології та менеджменту

В І Д Г У К

наукового керівника на кваліфікаційну роботу,

Бойко Валерії Анатоліївни, студентки 2 курсу групи ПС-24-11-з М,
спеціальність «053 Психологія»

Тема кваліфікаційної роботи:

«Психологічні особливості ціннісних орієнтацій сучасної молоді»

Загальна характеристика кваліфікаційної роботи магістра.

Актуальність обраної авторкою теми, передусім, пов'язана із викликами затяжної російсько української війни для психологічного благополуччя і гармонійного розвитку української молоді. Ціннісна сфера нового покоління формується також під відчутним впливом глобалізації, медіатизації та цифровізації суспільного життя – тенденцій, які несуть як психологічні можливості, так і чималі ризики.

В роботі теоретично обґрунтовано поняття «ціннісні орієнтації особистості», розкрито особливості формування ціннісних орієнтацій та їх значення в житті молодих людей. Авторкою представлено дані емпіричного дослідження ціннісних орієнтацій учнівської молоді, які дали змогу розробити рекомендації для психологів системи освіти з діагностики, розвитку та корекції ціннісних орієнтацій молоді в умовах освітнього середовища.

Висновки, оцінка кваліфікаційної роботи магістра та пропозиції.

Робота загалом відповідає вимогам до написання кваліфікаційних робіт, має теоретико-практичну значущість, логічне й послідовне викладення матеріалу. Роботу оформлено відповідно до академічних стандартів.

Подана до захисту кваліфікаційна робота на тему «Психологічні особливості ціннісних орієнтацій сучасної молоді» рекомендована до захисту, заслуговує на позитивну оцінку.

Керівник кваліфікаційної роботи магістра,

кандидат психологічних наук,

старший дослідник

Світлана ЧУНІХІНА

АНОТАЦІЯ

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи становить 104 сторінки, рисунків - 5 додатків – 5, джерел - 51.

Мета дослідження. Теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити психологічні особливості ціннісних орієнтацій сучасної молоді, а також визначити психолого-педагогічні умови їх формування в освітньому середовищі.

Об’єкт дослідження – ціннісна сфера особистості молоді.

Предмет дослідження – психологічні особливості ціннісних орієнтацій сучасної молоді.

Гіпотеза дослідження

Дослідження ґрунтується на припущенні, що ціннісні орієнтації сучасної молоді мають гуманістичну спрямованість і залежать від рівня особистісної самореалізації, освітнього середовища та соціального досвіду, а їх цілеспрямований розвиток можливий за умов психологічного супроводу в системі неперервної освіти.

Методи дослідження

Для досягнення мети та реалізації завдань використано комплекс теоретичних та емпіричних методів, зокрема аналіз наукових джерел, психодіагностичні методики (методика М. Рокича, портретний ціннісний опитувальник Ш. Шварца), а також методи кількісного та якісного аналізу даних

Експериментальна база дослідження: ДНЗ «Одеський ліцей будівництва та архітектури». У дослідженнях проаналізовано основні теоретичні підходи до розуміння цінностей у психології, визначено чинники формування ціннісної сфери в молодіжному віці. Проведено емпіричне дослідження з використанням психодіагностичних методик, що дозволило виявити домінуючі ціннісні орієнтації молоді. Розроблено практичні рекомендації щодо розвитку позитивних цінностей. Матеріали дослідження можуть бути використані в освітній та психологічній практиці.

Завдання дослідження

Для досягнення поставленої мети у роботі передбачено виконання таких завдань:

проаналізувати основні наукові підходи до вивчення цінностей і ціннісних орієнтацій у психології (*аналіз праць Маслоу, Шварца, Рокіча, Максименка тощо*)

характеризувати психологічні особливості формування ціннісних орієнтацій у молодіжному віці (*вікові кризи, самовизначення, мотивація*)

провести емпіричне дослідження ціннісних орієнтацій сучасної молоді (*опитування студентів 18–25 років*)

проаналізувати результати дослідження та визначити домінуючі цінності (*самореалізація, безпека, міжособистісні стосунки*)

розробити практичні рекомендації щодо формування позитивних ціннісних орієнтацій молоді.

Ключові слова: цінності, ціннісні орієнтації, молодь, особистість, психологія.

The qualification thesis consists of an introduction, three chapters, general conclusions, a list of references, and appendices. The total length of the thesis is 104

p

a

Purpose of the study. The aim is to back up, in theory and through real data, what value orientations today's young people tend to have, and to figure out what psychological and teaching conditions help shape these values in an educational setting.

;

Object of the study – the value sphere of young people's personality.

i

Subject of the study – the psychological features of value orientations in contemporary youth.

Research hypothesis

i

The study is built on the idea that the value orientations of today's youth generally lean toward humanistic values and are connected to how much a person can realize themselves, the learning environment they are in, and their social experience. It also assumes these values can be developed on purpose if young people receive psychological support within a lifelong education system.

e

Research methods

s

To meet the research, aim and complete the tasks, a set of theoretical and empirical methods was used. This included reviewing academic sources, using psychodiagnostics tools (M. Rokeach's Value Survey and S. Schwartz's Portrait Values Questionnaire), and applying both quantitative and qualitative ways of analyzing the data [6; 24; 33].

i

g

u

r

e

s

,

Experimental base of the study

The research took place at the State Educational Institution “Odesa Lyceum of Construction and Architecture.” The study reviewed the main theoretical ways psychology explains values and pointed out the factors that influence how young people’s value sphere forms.

An empirical part was carried out using psychodiagnostics methods, which helped identify the values that were most common among the participants. Practical suggestions for strengthening positive values were then developed. The materials from this research can be used in educational and psychological practice.

Research objectives

To reach the stated aim, the study includes these objectives:

1. To review the main scientific approaches in psychology to values and value orientations (drawing on the work of Maslow, Schwartz, Rokeach, Maksymenko, and others).
2. To describe the psychological aspects of how value orientations form in youth (age-related crises, self-determination, motivation).
3. To run an empirical study on the value orientations of contemporary youth (a survey of students aged 18–25).
4. To examine the findings and highlight the values that stand out most (self-realization, security, interpersonal relationships).
5. To prepare practical recommendations that can help young people develop positive value orientations.

Keywords: values, value orientations, youth, personality, psychology.

ЗМІСТ

ВСТУП	12
РОЗДІЛ 1. Теоретичні засади дослідження ціннісних орієнтацій молоді	16
1.1. Поняття цінностей і ціннісних орієнтацій у психології	17
1.1.1. Основні психологічні підходи до вивчення ціннісних орієнтацій	19
1.2. Психологічні особливості формування ціннісних орієнтацій у молодіжному віці	24
1.3. Соціокультурні чинники формування цінностей сучасної молоді	25
Висновки до розділу 1	27
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ	29
2.1. Організація, етапи та методичний інструментарій дослідження	29
2.2. Методи та методики дослідження ціннісних орієнтацій	29
2.2.1. Методика «Ціннісні орієнтації» М. Рокіча. Аналіз результатів	30
2.2.2. Анкетування рівня духовного розвитку здобувачів освіти. Аналіз результатів	39
2.2.3. Методика «Q-сортування». Аналіз результатів	46
2.2.4. Методика «Як я себе ставлю?» В. В. Століна, С. Р. Пантелєєва. Аналіз результатів	55
Висновки до розділу 2	63
РОЗДІЛ 3. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ	66
3.1. Психолого-педагогічні умови формування ціннісних орієнтацій молоді	66
3.2. Програма формування ціннісних орієнтацій сучасної молоді	68
3.3. Практичні рекомендації для психологів, педагогів та менеджерів освіти	70
Висновки до розділу 3	71
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	73
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	76
ДОДАТКИ	81

ВСТУП

Актуальність теми дослідження

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю поглибленого вивчення психологічних особливостей ціннісних орієнтацій сучасної молоді в умовах соціальних трансформацій, реформування системи освіти та розвитку неперервної професійної освіти в Україні.

У сучасних соціокультурних умовах розвитку українського суспільства особливої актуальності набуває проблема формування ціннісних орієнтацій молоді. Динамічні зміни в політичній, економічній та освітній сферах, процеси глобалізації, цифровізації та трансформації системи освіти зумовлюють переосмислення молоддю життєвих пріоритетів, цілей і смислів. Саме ціннісні орієнтації визначають спрямованість особистості, характер її життєвого вибору, особливості професійного самовизначення та соціальної поведінки [1; 9].

Молодіжний вік є сенситивним періодом становлення ціннісної сфери особистості, оскільки в цей час відбувається активне формування світогляду, життєвих планів і системи особистісних пріоритетів. Здобуття вищої освіти супроводжується інтенсивним розвитком самосвідомості, рефлексії та відповідальності за власне майбутнє, що безпосередньо пов'язано з формуванням ціннісних орієнтацій [7; 12].

У наукових дослідженнях вітчизняних і зарубіжних учених ціннісні орієнтації розглядаються як складне психологічне утворення, що виконує регулятивну, мотиваційну та смислову функції в структурі особистості. Зокрема, у працях К. Абульханової-Славської, О. Леонтьєва, В. Франкла, Ш. Шварца, М. Рокича обґрунтовується визначальна роль цінностей у процесі життєвого та професійного самовизначення особистості [1; 18; 27; 33].

Разом із тим, незважаючи на значну кількість наукових публікацій, проблема психологічних особливостей ціннісних орієнтацій сучасної молоді потребує подальшого вивчення з урахуванням специфіки освітнього середовища та викликів сьогодення. Особливої уваги заслуговує аналіз ціннісних орієнтацій молоді в умовах неперервної освіти, що є важливою складовою професійного розвитку та самореалізації особистості [16; 20].

Мета дослідження

Теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити психологічні особливості ціннісних орієнтацій сучасної молоді, а також визначити психолого-педагогічні умови їх формування в освітньому середовищі.

Завдання дослідження

Для досягнення поставленої мети у роботі передбачено виконання таких завдань:

- роаналізувати основні наукові підходи до вивчення цінностей і ціннісних орієнтацій у психології (*аналіз праць Маслоу, Шварца, Рокіча, Максименка тощо*)
- характеризувати психологічні особливості формування ціннісних орієнтацій у молодіжному віці (*вікові кризи, самовизначення, мотивація*)
- провести емпіричне дослідження ціннісних орієнтацій сучасної молоді (*опитування студентів 18–25 років*)
- роаналізувати результати дослідження та визначити домінуючі цінності (*самореалізація, безпека, міжособистісні стосунки*)
- озробити практичні рекомендації щодо формування позитивних ціннісних орієнтацій молоді.

Об'єкт дослідження – ціннісна сфера особистості молоді.

Предмет дослідження – психологічні особливості ціннісних орієнтацій сучасної молоді.

Гіпотеза дослідження

Дослідження ґрунтується на припущенні, що ціннісні орієнтації сучасної молоді мають гуманістичну спрямованість і залежать від рівня особистісної самореалізації, освітнього середовища та соціального досвіду, а їх цілеспрямований розвиток можливий за умов психологічного супроводу в системі неперервної освіти.

Методи дослідження

Для досягнення мети та реалізації завдань використано комплекс теоретичних та емпіричних методів, зокрема аналіз наукових джерел, психодіагностичні методики (методика М. Рокича, портретний ціннісний опитувальник Ш. Шварца), а також методи кількісного та якісного аналізу даних [6; 24; 33].

Теоретична значущість

Теоретична значущість роботи полягає в узагальненні психологічних підходів до вивчення ціннісних орієнтацій молоді та розширенні наукових уявлень про особливості їх формування в умовах сучасного освітнього простору.

Практична значущість

Практична значущість дослідження полягає в можливості використання отриманих результатів у діяльності практичних психологів, педагогів, менеджерів освіти, а також у процесі розробки програм психологічного супроводу молоді в системі неперервної професійної освіти.

Апробація результатів досліджень. Дослідження було проведено на базі ДНЗ «Одеський ліцей будівництва та архітектури». Було прийнято участь в конференції на тему: «Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців» в м. Хмельницький» в 2025 році.

Структура магістерської. Наша робота складається зі вступу, трьох розділів, п'яти таблиць, п'яти додатків, а також списку використаних джерел (51).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МОЛОДІ

оняття цінностей і ціннісних орієнтацій у психологічній науці

Зупинимось на тому, що мається на увазі під цінностями. Цінності — це ідеї та погляди, через які людина намагається задовольнити свої потреби й інтереси. У психології тема ціннісних орієнтацій вважається однією з ключових у вивченні особистості, її мотивації та того, як людина визначається в житті. Ціннісні орієнтації працюють як внутрішні «навігатори» поведінки: вони впливають на те, які цілі людина обирає, як діє і як ставиться до соціальної реальності [1; 18].

Розглянемо, як різні автори пояснюють, що таке ціннісні орієнтації молоді. На думку М. Головатого, цінності — це ідеї та погляди, за допомогою яких люди задовольняють свої потреби та інтереси.

М. Рокич описує цінності як стійке переконання, що певна поведінка або кінцева життєва мета має для людини особисту вагу, і через це здається їй важливішою за протилежний спосіб дій чи іншу мету.

С. Возняк і В. Кононенко пояснюють «цінність» як поняття, близьке до «значущості». У своїх працях вони підкреслюють: цінністю можна вважати все те, що людина здатна цінувати, тобто те, що для неї справді важливе. Йдеться про роль, яку певний предмет або явище може мати в житті людини з огляду на її потреби, інтереси та цілі. Те, що для однієї людини є цінністю, інша може оцінювати набагато нижче або взагалі не вважати цінністю — тобто цінність завжди має суб'єктивний вимір.

Цінності іноді поділяють на позитивні й негативні, абсолютні й відносні, а також на суб'єктивні та об'єктивні. Якщо говорити про зміст, то розрізняють речові, логічні та естетичні цінності. Особливе місце зазвичай відводять індивідуальним цінностям людини.

Ієрархія індивідуальних (особистісних) цінностей виступає своєрідною ланкою, що пов'язує окрему людину із суспільством і його культурою[41].

Згідно з класифікацією цінності поділяють на:

1) абсолютні — доброта, любов, правда, справедливість, гідність, свобода, чесність;

2) національні — патріотизм, національна гідність, прагнення до державотворення, історична пам'ять, рух до єдності;

3) громадянські — права і свободи, обов'язки, соціальна гармонія, повага до закону;

4) сімейно-родинні — подружня вірність, турбота про дітей, стосунки в сім'ї, пам'ять про предків;

5) особистісні — риси характеру, поведінка, стиль приватного життя.

Серед багатьох підходів до класифікації цінностей часто виділяють дві великі групи:

1) колективістські — вони охоплюють цінності, пов'язані зі способом життя в колективі;

2) індивідуальні — це цінності, що відображають інтереси конкретної людини [42].

У роботах українських і зарубіжних дослідників цінності зазвичай описують як соціально зумовлені утворення, які показують, наскільки певні явища важливі для особистості та суспільства загалом.

Зокрема, О. Леонтьєв розглядає цінності як смислові утворення, що складаються в процесі діяльності й поступово набувають особистого значення цінностей, яка вбудована в структуру особистості й визначає її життєву позицію. Водночас вони не «застигають» раз і назавжди: на них впливають соціальні умови, життєвий досвід та освітнє середовище [3; 14].

Найвищий рівень у ціннісних орієнтаціях займає ієрархічна система цінностей. У межах ціннісних орієнтацій сама цінність стає орієнтиром і регулятором поведінки та діяльності людини в предметній і соціальній реальності. Через це людина зазвичай спирається на ті цінності, які є для неї найбільш актуальними зараз і важливими на майбутнє, які відповідають її інтересам і цілям, а також узгоджуються з її досвідом.

Автор, А. Леонтьєв стверджував: «Смислоутворюючі мотиви є визначальними, оскільки важливо не тільки те, що необхідно суб'єкту, і не тільки те, що робиться для досягнення першого, але і те, що необхідно людині, про що говорилося вище.

Якщо дивитися з позиції ціннісного підходу на те, як формується свідомість особистості, то всі явища реальності (зокрема й людські вчинки) можна подати як набір цінностей. Вони відображають те, як індивід суб'єктивно оцінює ці явища — з погляду того, наскільки вони потрібні для задоволення його потреб та інтересів [43].

В. Ядов і Д. Узнадзе описали ієрархічну структуру ціннісних орієнтацій особистості. Зокрема, вони виділяють такі рівні соціальної поведінки:

- 1) елементарні стаціонарні установки (з'являються на ґрунті життєвих потреб);
- 2) установки (формуються з потреби людини у спілкуванні, яка складається в малій групі);

3) соціально спрямований інтерес особистості, пов'язаний із конкретною сферою діяльності;

4) ціннісні орієнтації особистості, які й знаходять прояв у поведінці [44].

Ми дійшли висновку, що цінності насамперед можна розглядати як вищий рівень людських потреб. Особисті, індивідуальні потреби, коли вони співвідносяться із суспільною значущістю та усвідомлюються людиною, перетворюються на цінності й починають регулювати її поведінку. Між потребою і цінністю — двома основними чинниками, що визначають ціннісні орієнтації, — є помітна часова й просторова «відстань». Саме на цій дистанції й відбувається процес, опосередкований соціально-психологічними властивостями особистості, соціальними умовами та іншими факторами [45].

сновні психологічні підходи до дослідження ціннісних орієнтацій сучасної молоді

Період молодості зазвичай пов'язаний із швидким розвитком самосвідомості, вмінням осмислювати себе та бажанням реалізуватися, і саме це створює добрий ґрунт для формування ціннісних орієнтацій. У цей час люди активно переглядають соціальні норми, ідеали та власні життєві пріоритети [7;

Е. Еріксон писав, що саме в юності людина стикається з кризою ідентичності, і те, як вона її проходить, багато в чому залежить від того, наскільки сформована ціннісно-смілова сфера [11]. Ціннісні орієнтації стають опорою, коли йдеться про вибір професії, побудову стосунків із людьми та планування життя загалом.

Освітнє середовище закладів вищої освіти в цьому процесі має помітне значення, бо воно впливає не тільки на професійну підготовку, а й на особистісний розвиток молодих людей [14; 20].

У психології є кілька основних підходів, через які вивчають цінності та ціннісні орієнтації:

уманістичний підхід. У гуманістичній психології цінності розуміють як важливу умову самореалізації людини. Часто акцент роблять на свободі вибору, відповідальності, розвитку власних можливостей і пошуку сенсу життя. Ціннісні орієнтації тут виступають як внутрішні орієнтири, що спрямовують особистісне зростання.

діяльнісний підхід. У діяльнісному підході вважають, що цінності складаються в процесі діяльності та впливають на те, як вибудовується мотивація. Ціннісні орієнтації розглядають як результат засвоєння соціальних норм і вимог, які з часом переходять у внутрішні правила, що керують поведінкою.

соціально-психологічний підхід. У межах цього підходу цінності трактують як те, що формується в соціальних взаєминах. На ціннісні орієнтації впливають соціальні групи, значуще оточення, культура та соціальні інститути, зокрема й освіта.

культурно-історичний підхід. За культурно-історичним підходом цінності формуються тоді, коли людина засвоює культурний досвід суспільства.

Спробуймо розібратися з питанням: що означає молодість? Таке запитання можна почути доволі часто, але тлумачать його по-різному. Тому важливо пояснити це поняття, щоб краще його зрозуміти.

Багато дослідників пропонують різні підходи до того, кого називати «молоддю».

Вчений В. І. Лісовський пояснював термін «молодь» так: «Молодь – покоління людей, що проходять стадію соціалізації, засвоюють, а у більш зрілому віці вже засвоїли, освітні, професійні, культурні інші соціальні функції; залежно від конкретних історичних умов» [46].

Вікові межі можуть змінюватися, так само як і уявлення про те, що саме відбувається з розвитком особистості у віці 16–30 років. Огляди думок різних фахівців показують, що кожен має власне бачення цього терміну. І. Кон зазначав, що молоді люди — це представники соціально-демографічної групи, яку вирізняють вікові ознаки, певні особливості, своє соціальне становище, а також характерні соціально-психологічні риси.

Молодість — це етап життя, що має універсальні біологічні ознаки, але її ключові вікові межі, пов'язані із соціальним статусом і соціально-психологічними якостями, мають соціально-історичну природу й істотно залежать від культури та устрою суспільства.

Отже, аналіз наукових підходів підводить до висновку, що ціннісні орієнтації - це багатовимірне психологічне явище, яке складно пояснити лише в межах одного підходу.

Важливо для себе зрозуміти, що існують різні погляди на те, кого саме відносять до поняття «молодь». Якщо звертатися до науково-психологічних джерел, дослідники підкреслюють: молодь — це соціально-демографічна група, у представників якої є власні переконання й риси, а також свої погляди, думки та ідеї. Те, як молоді люди соціалізуються в суспільстві, часто пов'язано з їхньою активністю та способом життя. Їхня роль також залежить від того, у яких сферах і напрямках вони працюють, як проявляють себе як окремі особистості. Молодим людям, яких і називають молоддю, притаманні соціально-економічні й культурні особливості, якими вони керуються у середовищі людей, з якими взаємодіють.

Сучасну молодь вивчають і аналізують не лише психологи, а й політологи, педагоги, соціальні працівники та соціологи, а також представники інших наук, адже молоді люди зазвичай активні й можуть по-різному проявляти себе в повсякденному житті. На думку В. Лісовського, молодь умовно поділяють на 2 групи. До першої належать ті, на прикладі яких досліджують специфічні молодіжні проблеми, що проявляються всередині певних спільнот.

Щоб краще зрозуміти ці групи, їх розглядають через інтереси, погляди, наміри, думки та вікові межі. Важливо бачити, чим вони живуть, чим займаються, як спілкуються, які мають запити, що їм подобається, а що може вибивати з рівноваги. Також звертають увагу на те, які професії вони здобувають, який мають рівень знань і досвід, на які ціннісні орієнтації спираються під час важливих рішень, чим захоплюються, хто їх мотивує і які потреби для них на першому місці. Окремо розглядають, як відбувається адаптація до нових умов повсякденного життя [47].

Друга група — це ті, чії труднощі більше пов'язані із загальносоціологічними особливостями. Для них важливою є власна активність: вони обирають освіту, будують сімейні плани, мають бажання одружитися, знаходять захоплення, що допомагає їм бути залученими до життя в оточенні. Зазвичай вони досить виховані, мають свою позицію і для реалізації планів підбирають такі методи й засоби, які можуть дати практичний результат. Для них важливе визнання в громадах та організаціях. Вони можуть бути активними в політичних і волонтерських групах, а також проявляти позицію в органах самоврядування тощо [48].

У роботах психологів, політологів і соціологів часто згадують таку соціально-психологічну групу, як студентська молодь.

Дослідження, які проводилися в різні роки протягом останніх 20–25 років, показують певні зміни.

Так, Єфімов Я. та Мілова М. з'ясували, що 68% студентів, опитаних під час соціологічного дослідження, надають перевагу здобуттю вищої освіти за конкретно обраною спеціальністю [49].

Багато здобувачів освіти добре розуміють, яке значення має освіта в сучасному світі. Освіта — це про постійні зміни, нові знання й навички, про індивідуальний підхід, креативність, розвиток комунікації та доступ до нової інформації. Усе це відкриває перспективи, допомагає формуватися як особистості та дає можливість будувати кар'єру, маючи потенціал впливати на зміни в суспільстві.

Результати опитування, проведеного Центром соціологічних досліджень серед студентів університетів та інших навчальних закладів, показують, що ціннісні орієнтації впливають на здобуття вищої освіти. Мотивація, якою керується молода людина, змінює її погляди, інтереси, потреби та бажання і поступово формує інший спосіб дивитися на життя. Ось кілька мотиваційних чинників для здобуття освіти:

- не боятися працювати за кордоном;
- бути матеріально забезпеченим;- мати професію та спеціальність, на яку буду орієнтуватися в майбутньому;
- бути активною та сміливою людиною з сильним характером, щоб проявити себе в різних сферах діяльності.

Для молодої людини мотив «досягти успіху в житті» часто пов'язаний із непростими умовами навколо. Щоб прийти до бажаного, потрібно постійно змінюватися й залишатися в контексті часу, більше практикуватися, вчитися у більш досвідчених у різних сферах і напрямках, прагнути фінансової незалежності та вкладати багато зусиль у реалізацію власних потреб.

сихологічні особливості формування ціннісних орієнтацій у молодіжному віці

Серед найпоширеніших підходів до вивчення ціннісних орієнтацій зазвичай виділяють діяльнісний, гуманістичний і соціально-психологічний. У діяльнісному підході цінності розуміють як те, що формується через засвоєння людиною соціального досвіду [18].

Гуманістичний підхід робить акцент на тому, як цінності допомагають людині самореалізуватися і знайти сенс у житті [31].

Соціально-психологічний підхід (Ш. Шварц, М. Рокич) дає змогу на практиці досліджувати, як вибудовується структура цінностей і що для людини важливіше, а що — менш значуще [27; 38].

Для молодіжного віку зазвичай притаманні:

- перегляд і переоцінка цінностей, які були засвоєні раніше;
- поступове вибудовування власної, особистої ієрархії цінностей;
- зростання ваги самореалізації та самостійності.

Одна з психологічних особливостей цього віку — підвищена чутливість до впливу оточення. Через це ціннісні орієнтації можуть бути нестійкими, але водночас саме тут з'являється простір для їх більш цілеспрямованого формування.

Освітнє середовище має в цьому процесі важливе значення, бо воно створює умови, щоб розвивати рефлексію, критичне мислення і краще розуміти власні життєві пріоритети.

Окремою складовою ціннісних орієнтацій молоді є творчість.

Якщо звернутися до даних, видно, що ці цінності найчастіше проявляються у вільний час, але мотиви, пов'язані з мистецтвом (класична музика, література, театр, образотворче мистецтво, художня самодіяльність), зазвичай опиняються наприкінці списку.

В основі високого рівня цінностей найчастіше називають сім'ю, любов і вірних друзів. Орієнтацію на сім'ю можна пояснити тим, що сьогодні для багатьох людей вона є важливим джерелом морально-психологічної підтримки та позитивних емоцій, особливо коли людина розгублена через події навколо.

Від сім'ї багато в чому залежить і відчуття єдності в суспільстві.

Дослідники сходяться на думці, що ціннісні орієнтації формують сучасного студента і задають напрям, у якому він створює власний, індивідуальний "портрет": «Головне в житті – це міцне здоров'я, сім'я – це необхідне джерело морально-психологічної підтримки.

Психологічні дослідження ціннісних орієнтацій студентської молоді за останні десять років показують, що у свідомості сучасної молоді (зокрема й студентів) поступово складається тип особистості, характерний для західного суспільства: людина, яка насамперед цінує себе і вважає, що саме від цього в першу чергу залежать її вчинки, життєвий успіх та інші результати. З одного боку, у цьому є плюси, бо опора на власні сили, розум і вміння досягати цілей зазвичай означає роботу над собою, наполегливість і прагнення добре опанувати знання.

Водночас важливо, щоб у студентів, коли вони визначають для себе цінності, не закріплювалося уявлення про «людину-егоїста», яка заради мети здатна переступити через багато чого і змінити будь-які моральні норми [49].

1.3. Соціокультурні та освітні чинники формування ціннісних орієнтацій сучасної молоді

Ціннісні орієнтації сучасної молоді формуються під впливом різних соціокультурних і освітніх чинників, які разом задають напрям особистісного розвитку в період змін у суспільстві. На це найбільше впливають родина, освіта, медіа, цифровий простір, а також соціально-політична ситуація, яка прямо позначається на тому, як молодь бачить світ і які установки для себе обирає [50;

У нинішніх умовах помітно зростає роль таких орієнтирів, як готовність навчатися протягом життя, вміння підлаштовуватися під зміни в професії та бути мобільним, а також прагнення до особистісного розвитку й самореалізації.

Такі цінності посилюються через зміни в соціально-економічному житті, швидкий розвиток інформаційних технологій і зростання вимог до професійного рівня молодих спеціалістів [16; 20].

Важливе місце в тому, як молодь вибудовує свої цінності, займає система освіти. Вона не обмежується передаванням знань і навичок, а також виступає соціокультурним простором, де молоді люди поступово засвоюють значущі для суспільства цінності. Під час навчання й поза навчальної активності в молоді зазвичай закріплюються уявлення про відповідальність, професійну етику, участь у житті спільноти та потребу розвиватися далі [3; 14].

Освітнє середовище у закладах вищої освіти допомагає розвивати рефлексію, критичне мислення та більш усвідомлене ставлення до власного життєвого й професійного вибору, завдяки чому ієрархія цінностей стає відносно стійкою. Водночас активний вплив цифрового середовища й мас-медіа робить ціннісні установки більш мінливими, тому зростає потреба в продуманому психолого-педагогічному супроводі молоді [15; 36].

Отже, соціокультурні та освітні чинники визначають не лише те, які саме цінності стають важливими для сучасної молоді і в який бік вони спрямовані,

але й створюють умови для їх подальших змін і розвитку відповідно до викликів сьогодення [27; 32].

Висновки до розділу 1

У першому розділі я розглянув(ла) те, як у психології пояснюють цінності та ціннісні орієнтації, а також які основні підходи використовують, коли йдеться про молодь. Уточнено, що цінності — це складне й багатогранне явище: вони показують, що саме людина вважає важливим у реальності навколо, і помітно впливають на її поведінку, діяльність та життєві рішення.

Огляд наукових підходів дав підстави говорити, що ціннісні орієнтації зазвичай описують як систему з певною ієрархією, яка вбудована в особистість і пов'язана з потребами, мотивами та тим, які смисли людина вкладає у своє життя. Вони складаються під впливом соціального досвіду, культури, стосунків з іншими людьми й освітнього середовища, і при цьому не залишаються незмінними — можуть змінюватися залежно від обставин та етапу розвитку.

Окремо в розділі наголошено на молодіжному віці як на періоді, коли ціннісні орієнтації формуються особливо активно. Саме тоді люди часто переосмислюють те, що засвоїли раніше, вибудовують власну позицію, а також сильніше відчують потребу в самореалізації, самостійності та професійному визначенні.

Показано, що цінності молоді водночас досить гнучкі, але й чутливі до впливу соціального оточення, медіа та навчального середовища.

Аналіз соціокультурних і освітніх чинників дозволив зробити висновок, що освіта є важливою не тільки для отримання професії. Вона також створює умови для формування суспільно важливих цінностей, відповідальності, громадянської активності та готовності постійно розвиватися.

Водночас теперішні соціальні зміни й поширення цифрових технологій роблять ціннісні орієнтації більш мінливими, через що зростає потреба у цілеспрямованому психолого-педагогічному супроводі молоді.

Отже, ціннісні орієнтації сучасної молоді складаються на перетині особистих потреб і суспільних очікувань, мають динамічний характер і суттєво впливають на життєві стратегії, поведінку та вибір шляхів самореалізації. Викладені теоретичні положення є основою для подальшого емпіричного дослідження особливостей ціннісних орієнтацій молоді.

РОЗДІЛ 2

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ.

2.1. Організація, етапи та методичний інструментарій дослідження

Емпіричне дослідження психологічних особливостей ціннісних орієнтацій сучасної молоді було проведено, щоб перевірити теоретичні положення, описані в першому розділі магістерської роботи, і з'ясувати, чи підтверджується висунута гіпотеза. Дослідження відбувалося у кілька етапів:

1. Підготовчий етап: опрацювання наукових джерел, уточнення мети й завдань, вибір методів дослідження та добір групи респондентів [6, с. 42].
2. Констатувальний етап, коли проводилося безпосереднє емпіричне вивчення ціннісних орієнтацій молоді з використанням психодіагностичних методик [24].
3. Аналітичний етап: обробка отриманих даних, їх подальший аналіз і тлумачення, а також формулювання висновків і практичних рекомендацій [16].

Такий підхід допоміг вибудувати дослідження послідовно й зробити його науково обґрунтованим

2.2 Методи та методики дослідження ціннісних орієнтацій

Щоб досягти мети дослідження, ми використали кілька методів, які доповнюють один одного і відповідають завданням магістерської роботи та вимогам психологічної науки [6].

2.2.1 Методика «Ціннісні орієнтації» М. Рокича

Перший етап нашого дослідження був присвячений методиці М. Рокича «Ціннісні орієнтації». Вона потрібна для того, щоб з'ясувати, як людина вибудовує ієрархію термінальних цінностей (життєвих цілей) та інструментальних цінностей (способів, за допомогою яких цих цілей досягають)

Емпіричну частину дослідження ціннісних орієнтацій сучасної молоді ми проводили на базі ДНЗ «Одеський ліцей будівництва та архітектури» (ОПЛБА). У ньому взяли участь 90 здобувачів освіти ДНЗ ОПЛБА віком 15–18 років.

Щоб виконати поставлену мету, ми визначили такі завдання:

1. Визначити, які термінальні цінності є пріоритетними для сучасної молоді віком від 15 до 18 років, що брала участь у дослідженні.
2. З'ясувати, які інструментальні цінності в цієї молоді переважають.
3. Порівняти, які ціннісні орієнтації частіше зустрічаються у дівчат і хлопців, і зробити висновок, чи є гендерні відмінності.

Методику «Ціннісні орієнтації» створив Мілтон Рокич як особистісний тест, який допомагає дослідити ціннісно-мотиваційну сферу людини.

Система ціннісних орієнтацій показує, куди в цілому спрямована особистість. Вона багато в чому визначає, як людина ставиться до світу навколо, до інших і до себе, на чому тримається її світогляд, що саме її мотивує діяти, і як вона загалом бачить своє життя та власну «філософію життя». Методика може проводитися індивідуально або в групі (залежно від вибору).

Хід методики

Респондентам пропонують два списки цінностей (по 18 у кожному): або надруковані на аркушах в алфавітному порядку, або у вигляді карток.

У варіанті зі списком учасник проставляє кожній цінності її ранг, а у варіанті з картками — розкладає їх за значущістю. Подача у вигляді карток зазвичай дає більш надійний результат. Спочатку пропонують термінальні цінності, а потім — інструментальні.

Інструкція до тесту:

. Вам пропонується набір із 18 карток із назвами цінностей. Ваше завдання — розкласти їх у такому порядку, щоб зверху були найважливіші для Вас життєві принципи, якими Ви керуєтеся щодня.

. Ознайомтеся з таблицею. Оберіть цінність, яка для Вас найзначніша, і розташуйте її на перше місце. Потім знайдіть другу за важливістю і розташуйте її після першої. Далі зробіть так само з усіма іншими цінностями. Найменш важлива має залишитися останньою — на 18 місці. Працюйте без поспіху, спокійно й уважно. Підсумковий порядок має відображати Вашу реальну позицію». Стимулюючий матеріал: перелік термінальних та інструментальних цінностей надано в додатку А.

Інтерпретація результатів тесту

Під час аналізу ієрархії цінностей важливо звертати увагу на те, як саме учасник об'єднує їх у смислові групи за різними ознаками. Наприклад, часто можна побачити поділ на «конкретні» та «абстрактні» цінності, а також на цінності, пов'язані з професійною самореалізацією, і цінності, які більше стосуються особистого життя тощо.

Інструментальні цінності теж можуть групуватися по-різному: як етичні, як цінності спілкування або справи; як індивідуалістичні чи конформістські; як альтруїстичні; як цінності самоствердження або прийняття інших тощо.

Це лише частина того, як людина може по-своєму структурувати власну систему ціннісних орієнтацій.

Завдання психолога — спробувати помітити індивідуальну логіку, яка за цим стоїть. Якщо жодної закономірності знайти не вдається, можна припустити, що в респондента система цінностей ще не сформована або що відповіді могли бути нещирими [10].

Дослідження проводилося очно. Учасникам видали бланки, які вони заповнили приблизно за пів години та передали нам для подальшої обробки й інтерпретації. За форматом це було констатувальне дослідження.

Характеристика вибірки дослідження за методикою М. Рокіча

У дослідженні брали участь студенти віком від 15 до 18 років, які навчаються в закладі професійної освіти. Загалом опитали 90 осіб (3 групи), 3 курс. Це були студенти за професіями «Реставратор декоративно-художніх фарбувань», «Штукатури», «Монтажник ГКК».

Вибірку формували за такими критеріями:

- вік (період юності);
- статус здобувачів професійної освіти;
- добровільна участь у дослідженні.

Саме цю вікову групу обрали тому, що юнацький вік часто вважають чутливим періодом, коли активно складаються ціннісні орієнтації, життєві цілі та відбувається професійне самовизначення [11].

Соціально-демографічні дані респондентів враховували, щоб результати дослідження були більш надійними [20].

Цінності, які потрапляють на 1–5 місця, вважаються найважливішими (умовно — «ядро» особистості), 6–12 — помірно важливі, а 13–18 — найменш важливі.

Далі розглянемо термінальні цінності. Яку саме цінність ви поставили на 1 місце у списку (90 респондентів) (Табл. 2.2.1)

Табл.2.2.1

Список А Термінальні цінності (життєві цілі)

№	Види термінальних цінностей	Кількість здобувачів(відсотки)	Ранг
1	Здоров'я (фізичне та психічне)	18 (20%)	1
2	Свобода (самостійність, незалежність у судженнях та вчинках)	9(10%)	2
3	Матеріально забезпечене життя (відсутність матеріальних труднощів)	9(10%)	3
4	Активне діяльне життя (повнота та емоційна насиченість життя)	8(9%)	4
5	Кохання (духовна та фізична близькість з коханою людиною)	7 (8%)	5
6	Пізнання (можливість розширення своєї освіти, кругозору, загальної культури, інтелектуальний розвиток)	7(8%)	6
7	Розваги (приємне, необтяжливе проведення часу, відсутність обов'язків)	7(8%)	7
8	Щасливе сімейне життя	4(4%)	8
9	Життєва мудрість (зрілість суджень і здоровий глузд, що досягаються життєвим досвідом)	4 (4%)	9
10	Розвиток (робота над собою, постійне фізичне та духовне вдосконалення)	4(4%)	10

11	Продуктивне життя (максимально повне використання своїх можливостей, сил та здібностей)	3 (3%)	11
12	Наявність добрих і вірних друзів	3 (3%)	12
13	Цікава робота	3(3%)	13
14	Суспільне покликання (повага оточуючих, колективу, товаришів по роботі)	2(2%)	14
15	Краса природи та мистецтва (переживання прекрасного в природі та мистецтві)	2(2%)	15
16	Творчість (можливість творчої діяльності)	2(2%)	16
17	Громадське визнання (повага товаришів по роботі, друзів)	2(2%)	17
18	Упевненість у собі (внутрішня гармонія, уникнення тривалих суперечностей, сумнівів у власних можливостях)	1(1.1%)	18
	Всього	90 здобувачів освіти (100 %)	

Згідно, з таблицею 2.2.1, у випробуваних переважаючими термінальними цінностями з 1-5 місяця — найбільш значимі (ядро особистості), зайняли такі цінності як: здоров'я (фізичне та психічне) -20%; свобода (самостійність, незалежність у судженнях та вчинках) – 10%; матеріально забезпечене життя (відсутність матеріальних труднощів) – 10%; активне діяльне життя (повнота та емоційна насиченість життя)- 9%; кохання (духовна та фізична близькість з коханою людиною) – 8%.

Аналізуючи відповіді респондентів щодо термінальних цінностей з 1-5 місяця можна сказати, що молодь 15 – 18 років , яка навчається в професійних ліцеях бажає більш за все: матеріально забезпечене життя, здоров'я свободу від дорослих та насичене життя. Тому необхідно викладачам та суспільству взагалі враховувати цю інформацію для подальшого складання виховних програм. На другому місці по термінальним цінностями з 6-12 місяця, такі цінності, як: пізнання- 8 %; розваги – 8%; щасливе сімейне життя – 4 %; життєва мудрість - 4 розвиток-4 %; продуктивне життя -3 %; наявність добрих і вірних друзів -3 %;

Аналізуючи відповіді респондентів щодо термінальних цінностей з 6- 12 місяця, можемо зробити висновок, що можливість розширення своєї освіти, кругозору, загальної культури, інтелектуальний розвиток для молоді цієї категорії середньо значима. Також середньо значима категорія - приємне, необтяжливе проведення часу, відсутність обов'язків. Категорія - робота над собою, постійне фізичне та духовне вдосконалення є не сильно значущою тому що це потребує часу та постійного розвитку, а ця категорія молоді не бажає витратити час на це. Це є реалії життя молоді.

Категорія 13-18 — найменш значимі, респондентами визначено такі категорії: цікава робота - 3%, суспільне покликання - 2%, краса природи та мистецтва - 2%, творчість, громадське визнання - 2%, упевненість у собі – 1%.

На жаль, повага оточуючих, колективу, товаришів по роботі не є базовою та значущою для респондентів.

Також, можливість творчої діяльності та внутрішня гармонія, уникнення тривалих суперечностей, сумнівів у власних можливостях не є у респондентів основною якщо не забезпечене матеріальне підтвердження. Що стосується дівчат

Розглянемо інструментальні цінності. Цінність, яку ви ставите на 1 місце зі списку (90 респондентів) (табл.2.2.2)

Список Б Інструментальні цінності (якості особистості)

№	Види інструментальних цінностей	Кількість здобувачів(відсотки)	Ранг
1	Високі запити (високі вимоги до життя і високі домагання)	12 (13%)	1
2	Незалежність (здатність діяти самостійно, рішуче)	10 (12%)	2
3	Сміливість у відстоюванні своєї думки, своїх поглядів	9 (10%)	3
4	Життєрадісність (почуття гумору)	7 (8%)	4
5	Тверда воля (вміння домагатися свого, здатність переборювати труднощі)	7 (8%)	5
6	Ефективність у справах (працелюбність, продуктивність у роботі)	6 (7%)	6
7	Чесність (правдивість, відвертість)	6(7%)	7
8	Акуратність (вміння дотримуватись порядку в речах та справах)	5(6%)	8

9	Виконавчість (дисциплінованість)	5 (6%)	9
10	Самоконтроль (стриманість, самодисципліна)	4 (4%)	10
11	Відповідальність (почуття обов'язку, вміння дотримуватись слова)	4 (4%)	11
12	Непримиренність до недоліків у собі та інших	3 (3%)	12
13	Освіченість (широта знань, висока загальна культура)	3(3%)	13
14	Раціоналізм (уміння глибоко та логічно, правильно мислити, приймати продумані раціональні рішення)	2(2%)	14
15	Терпимість (до поглядів та думок інших, вміння прощати їхні помилки)	2(2%)	15
16	Широта поглядів (здатність до розуміння поглядів інших, повага до їх смаків, звичаїв, звичок)	2(2%)	16
17	Вихованість (хороші манери)	1(1%)	17
18	Чуттєвість (сенситивність, турботливість)	1(1%)	18

	Всього	90 здобувачів освіти (100 %)	
--	---------------	---------------------------------	--

Згідно, з таблицею 2.2.2, у випробуваних (90 учнів), переважаючими термінальними цінностями з 1-5 місяця — найбільш значимі (ядро особистості), зайняли такі цінності як: високі запити (високі вимоги до життя і високі домагання) - 13%; незалежність (здатність діяти самостійно, рішуче) -12%; сміливість у відстоюванні своєї думки, своїх поглядів - 10%; життєрадісність (переборювати труднощі) - (8%); ефективність у справах (працелюбність, продуктивність у роботі) - 7%. Саме головне у молоді, яка проходила тестування, це бути самостійною, рішучою, бути незалежними. Однак є декілька респондентів, які бажають бути залежними, якщо їх будуть отримувати на своєму бюджеті або батьки або партнер.

Аналізуючи відповіді респондентів щодо термінальних цінностей з 6- 12 можемо зробити висновок, що, ефективність у справах (працелюбність, продуктивність у роботі) та чесність (правдивість, відвертість) йдуть на одному рівні в межах відсотків –7%; акуратність (вміння дотримуватись порядку в речах та справах) та виконавчість (дисциплінованість) - 6%; самоконтроль (стриманість, самодисципліна) та відповідальність (почуття обов'язку, вміння дотримуватись слова) – 4 %; непримиренність до недоліків у собі та інших знаходиться на останньому місці в середнє значимих – 3% . В цьому віці молодь не бажає терпіти недоліки інших та не поважає їх погляди якщо вони не співпадають з їх думками.

Категорія 13-18 — найменш значимі, респондентами визначено такі категорії:

освіченість (широта знань, висока загальна культура) - 3%; раціоналізм - 2%; терпимість (до поглядів та думок інших, вміння прощати їхні помилки) – 2%; широта поглядів (здатність до розуміння поглядів інших, повага до їх смаків, звичаїв, звичок) - 2%); вихованість (хороші манери) та чуттєвість (сенситивність, турботливість) складають по 1 %. Це свідчить , що молодь даного віку особливо не бажає бути освіченим, не терпима до помилок інших – 3 %. Така ситуація склалася в категорії середньо значущих термінальних цінностей і складала 3 %. Вихованість та чуттєвість не є значущими для молоді цієї категорії. Необхідно ці дані враховувати при формуванні програм по психології підлітків даної категорії.

Анкетування рівня духовного розвитку здобувачів освіти

Анкетування рівня духовного розвитку — це спосіб психологічної або соціологічної діагностики, який допомагає зрозуміти, які в людини цінності й моральні орієнтири, що для неї важливо всередині, і наскільки вона прагне розкривати себе та розвиватися.

Анкети зазвичай оцінюють:

нутрішню духовність: інтерес до самопізнання, відчуття внутрішнього спокою, ставлення до медитативних практик.

овнішню духовність: як людина ставиться до інших, чи вміє співпереживати, як сприймає моральні норми, чи схильна до альтруїзму.

іннісні орієнтації: що для людини в житті на першому місці (матеріальне чи духовне).

уховний потенціал: здатність розвиватися, навчатися нового й проявляти творчість.

Респонденту зазвичай пропонують оцінити твердження за шкалою (наприклад, від 1 — "зовсім не згоден" до 5 — "повністю згоден")

Анкета складається з 4 змістових блоків, які показують основні складові духовного розвитку (Додаток Б)

1. Ціннісно-смісловий компонент

Його використовують, щоб з'ясувати, які в людини життєві пріоритети та що вона вважає важливим.

Приклади тверджень:

- Для мене важливо жити відповідно до власних моральних принципів.
- Я часто думаю про сенс свого життя.
- Духовні цінності для мене важливіші за матеріальні.

2. Морально-етичний компонент

Показує ставлення до моральних правил, уявлень про добро і справедливість, а також до відповідальності.

Приклади тверджень:

- Я відчуваю відповідальність за свої вчинки.
- Справедливість — одна з найважливіших цінностей у житті.
- Я намагаюся чинити правильно, навіть коли це нелегко.

3. Емоційно-ціннісне ставлення до інших

Спрямований на те, щоб побачити, наскільки людині близькі гуманістичні погляди й повага до інших.

Приклади тверджень:

- Я співчуваю людям, які опинилися у складних життєвих обставинах.
- Для мене важливо поважати думку інших.

- Я готовий(а) допомагати тим, хто цього потребує.

4. Саморефлексивний компонент

Описує, чи вміє людина аналізувати себе, робити висновки й працювати над внутрішніми змінами.

Приклади тверджень:

- Я аналізую свої вчинки та намагаюся стати кращим(ою).
- Я прагну особистісного та духовного розвитку.
- Мені важливо розуміти себе та свої почуття.

Шкала оцінювання

Для кожного твердження використовується 5-бальна шкала:

1 — повністю не згоден(на)

2 — скоріше не згоден(на)

3 — важко відповісти

4 — скоріше згоден(на)

5 — повністю згоден(на)

Обробка та інтерпретація результатів

Потім підраховують загальну кількість балів і окремо — за кожним компонентом.

Рівні духовного розвитку:

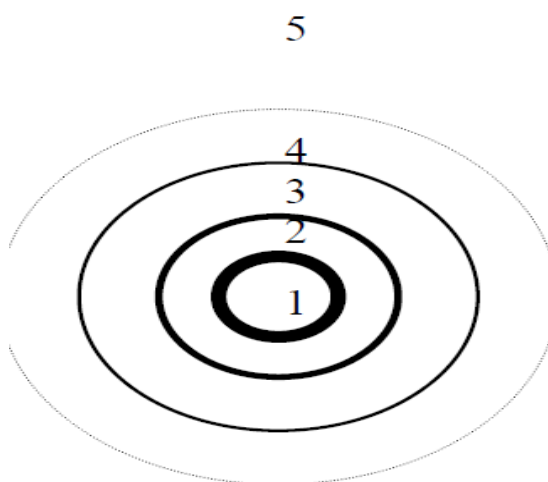
високий рівень. Зазвичай це означає, що в людини добре сформовані духовні цінності, є усвідомлені життєві цілі, висока моральна відповідальність і помітне прагнення розвиватися.

ередній рівень. Частіше проявляється так: духовні орієнтири вибіркові, моральні норми дотримуються залежно від ситуації, а власні вчинки аналізуються не завжди й не повністю.

изький рівень. Може свідчити про те, що духовні цінності ще слабо сформовані, увага більше зосереджена на матеріальних потребах, а рефлексія та моральна відповідальність виражені не дуже чітко.

Під час тлумачення результатів можна: зрозуміти, що для здобувачів освіти важливіше — духовні цінності, професійні цілі чи матеріальні речі; побачити рівень їхньої соціальної зрілості; оцінити, чи є в них націленість на саморозвиток і професійну реалізацію; визначити, яка життєва позиція переважає — активна чи пасивна.

Ця методика спирається на умовну шкалу цінностей, з якою потім порівнюють результати дослідження. У нашому випадку брали соціально-психологічну модель того, як у людини розвивається свідомість і як через це змінюються її ціннісні орієнтири (див. рис. 2.2.2) [4].

1 - рівень егоцентричних цінностей, самоствердження; 2 - рівень сімейних (родинних) цінностей; 3 - рівень суспільних, громадянських; 4 - рівень загальнолюдських цінностей; національних цінностей; 5 - рівень космічних чи буттєвих цінностей (духовної, розширеної свідомості)

Інструкція для учасників

Уявіть, що ви стоїте на березі моря. Навколо теплий пісок, м'яке сонце, чути, як шелестять хвилі. І раптом на горизонті з'являється темна цятка. Вона поволі наближається. Що це таке? Ви придивляєтесь і помічаєте: це стародавній глечик! Ви берете його в руки, роздивляєтесь незрозумілі знаки й літери і зрештою наважуєтесь відкрити. Із глечика разом із шипінням та їдким димом з'являється справжній джин (не дуже великий, на вигляд цілком приємний). «Я віддячу тобі за своє звільнення, — каже він. — Я зроблю твоє життя таким, яким ти його хочеш бачити. Я виконаю всі твої бажання, але одразу, гуртом: ось список життєвих цінностей», — і він простягає вам аркуш паперу. «Тобі треба тільки розставити їх за важливістю — від найважливішого до найменш важливого. Те, що буде на перших місцях, стане головним у твоєму житті. А от про те, що опиниться в кінці списку, я, можливо, й не згадаю — у мене склероз».

Список життєвих цінностей:

- різні задоволення;
- сімейний добробут;
- соціальна справедливість;
- вірність;
- визнання та популярність;
- вигідний шлюб;
- порядок у країні;
- доброзичливість;
- влада та впливовість;
- слухняні діти у сім'ї;

- порозуміння між громадянами;
- допомога потребуючим;
- особиста безпека;
- спокійна старість;
- добробут країни;
- гармонія з природою.

Результати дослідження духовного потенціалу сучасної молоді на етапі констатувального експерименту подано в таблиці 2.2.2.2.

Таблиця 2.2.2 Результати дослідження духовного потенціалу сучасної молоді на етапі констатувального експерименту

Категорія учнів	Усереднений показник духовного потенціалу (у балах)	Розподіл за рівнем духовного потенціалу	Кількість здобувачів освіти %	
			Абсолютна кількість	%
ДНЗ ОПЛБА n=90	22.4	Високий	4	3
		Середній	6	5
		Низький	80	83

Потреба зберегти послідовність у психодіагностиці та подивитися, як духовний потенціал проявляється в поведінці дітей і молоді, підштовхнула до створення методики комплексної оцінки гармонійного розвитку. Вона спирається на експертні оцінки того, як людина поводить себе в колективі.

Духовний розвиток визначали за тим, як у поведінці дітей і молоді проявляється здатність допомагати іншим, турбуватися про людей і природу тощо. Високий духовний потенціал виявили лише у 3,67% здобувачів освіти ДНЗ ОПЛБА.

Найчастіше переважатиме рівень егоцентричних цінностей: різні задоволення; популярність і те, щоб інші визнавали талант; влада та вплив; особиста безпека тощо. Для цього рівня цінностей помітною буде орієнтація на сімейне благополуччя; вигідний шлюб; бажання дожити до спокійної старості та мати чемних дітей. Також серед важливих цінностей переважають національні й суспільні. Окремо можна назвати такі характеристики, як: соціальна справедливість; порядок на дачі; порозуміння між громадянами; добробут держави. Якщо говорити про загальнолюдські духовні цінності, то можна виділити такі: вірність; добра воля; допомога нужденним, альтруїзм і гармонія з природою.

Аналіз даних, які отримали під час дослідження, дає змогу зрозуміти, яке місце різні цінності займають у загальній системі цінностей людини, і при цьому важливу роль тут відіграють духовні цінності. Побудова рейтингу запропонованих цінностей допомагає студентам краще визначитися зі своїми пріоритетами й може стати поштовхом до подальшого формування духовних цінностей у молоді.

Проведення емпіричного дослідження. Під час його проведення ми ознайомили учасників з інструкцією та запропонували їм визначити, які цінності для них пріоритетні в поданому списку відповідно до інструкції (розставити з 1 по 16 місце).

Результати та їх обробка

Під час опрацювання результатів у групах ДНЗ ОПЛБА ми отримали такі підсумки. Вони показали, які саме цінності учасники частіше оцінювали вище, тобто які набрали більше балів і мали перевагу. До них належать:

- духовні – 63,3%;

допомога нужденним – 40%;

- сімейне благополуччя – 36,6%;
- благополуччя в країні – 30%;
- соціальна справедливість – 23,3%;
- порядок на дачі 6 – 20%;
- вигідний шлюб – 16,6%;
- влада і вплив – 10%;
- популярність – 10%;

доброзичливість – 6,66%;

- слухняних дітей – 6,66%;
- особиста безпека – 6,66%;
- різноманітні розваги – 3,33%;
- спокійна старість – 6,66%;
- порозуміння між громадянами – 13,3%;
- гармонія з природою – 6,66%.

2.2.3 Методика «Q-сортування»

Третій етап дослідження проводили за методикою «Q-сортування». Вона допомагає вивчити базові цінності людини: самостійність, безпеку, досягнення, доброзичливість, традиції та інші [33].

Цю методику зручно використовувати, коли потрібно зрозуміти ціннісні орієнтації в молодому віці, бо вона бере до уваги і особисті, і соціальні сторони

цінностей [39]. Було організовано та проведено емпіричне дослідження, щоб з'ясувати особливості ціннісних орієнтацій сучасної української молоді.

Методика «Q-sorting» використовується для вивчення того, як людина сама себе сприймає і з ким себе ототожнює. Її розробив Б. Стефансон у 1958 році. Її плюс у тому, що під час виконання завдань учасники частіше показують свою індивідуальність, тобто справжнє «Я», а не просто намагаються «підлаштуватися / не підлаштуватися» під статистичну норму інших людей.

Хід методики

Методика «Q-sorting» містить 60 пунктів-тверджень, які описують поведінку людини в групі. Ми обрали 11 тверджень тому що враховували категорію опитувальних, а саме це здобувачі освіти, які в більшому відсотку мешкають в неблагонадійних родинах і деякі твердження для них не актуальні.

Вона дає змогу виділити шість основних тенденцій такої поведінки: залежність, незалежність, комунікабельність, некомунікабельність, прийняття «боротьби» та уникнення «боротьби».

За ключем підраховується, як часто проявляється кожен із цих трендів. При цьому кількість відповідей «так» за однією тенденцією додають до кількості відповідей «ні» за протилежною тенденцією в цій парі. Наприклад, кількість позитивних відповідей за шкалою «залежність» дорівнює кількості негативних відповідей за шкалою «незалежність». Якщо отримане число близьке до 20, тоді можна говорити про помітне домінування певної стійкої тенденції, яка властива людині й проявляється не лише в конкретній групі, а й поза нею. Аналіз за цією методикою проводився на базі ДНЗ ОПЛБА.

Обробка результатів

Отже, за парою «залежність — незалежність» у здобувачів освіти, які брали

участь в опитуванні (90), у цій групі частіше проявляється тенденція до самостійності. Це може означати, що внутрішня позиція цих людей не дуже пов'язана з прийняттям групових стандартів і цінностей. Соціальні та морально-етичні норми для них не сприймаються як безумовна опора. Такі люди часто прагнуть бути в центрі уваги, не дуже люблять тих, хто сильно вирізняється, можуть легко заперечувати лідеру, намагаються зібрати навколо себе однодумців і втримати високе становище в групі.

Тенденція до комунікабельності є лише у 6,6% студентів. Тобто ці учасники більше налаштовані на емоційне спілкування в групі та поза нею, їм легше влитися в колектив, вони люблять дружні стосунки, поводяться відкрито, проявляють ініціативу в контактах, цінують жвавість і природність, а надто формальні (ділові) стосунки їм зазвичай не до душі.

У 93,3% студентів проявляється протилежна тенденція — некомунікабельність. Це вказує на те, що прагнення до доброзичливого спілкування виражене слабо: у колективі ці учні частіше тримаються осторонь; ролі, які вони для себе обирають, по можливості не передбачають активних контактів; вони більше схиляються до спокійного обговорення розбіжностей; не люблять, коли стосунки в групі стають надто фамільярними; більше орієнтуються на групу загалом, а не на окремих друзів; їм важко відповідати на пряме дружлюбне ставлення; зауваження друзів можуть сприймати болісно; інколи можуть втручатися в контакти знайомих і заважати їм.

У 10% людей кількість відповідей «Так» за однією тенденцією дорівнює кількості позитивних відповідей за протилежною (тобто у парі «комунікабельність — некомунікабельність»). Це, у свою чергу, може говорити про наявність внутрішнього особистісного конфлікту, який пов'язаний з однаково вираженими протилежними тенденціями.

Схильність до «боротьби» частіше проявляється у студентів, а саме у 63,3% респондентів. Прийняття «боротьби» означає активне бажання людини брати участь у житті групи та здобути вищий статус у системі міжособистісних взаємин.

Можна сказати, що ці учні вперті. Вони критично ставляться до товаришів, їхня самооцінка не є заниженою, їм може бракувати досвіду у вираженні власних почуттів, і вони здатні загострювати ситуації та входити в конфлікти.

Протилежна тенденція — уникнення «боротьби» — спостерігається у 46,6% студентів. Це може означати, що люди намагаються менше втягуватися у взаємодію, тримати нейтралітет у суперечках і конфліктах у групі та частіше обирають компроміс.

Серед цих людей важко знайти сварливих, злих або тих, хто на емоціях знущається з інших. Вони можуть відчувати тривогу, коли в групі назріває конфлікт. Під час таких ситуацій зазвичай лишаються нейтральними, намагаються уникати сварки, майже не критикують друзів. Як і в попередній парі тенденцій, тут також 6,66% студентів мають внутрішній конфлікт, який проявляється у протилежних тенденціях прийняття «боротьби» та уникнення «боротьби».

У підсумку виходить, що в цій групі учнів на перший план виходять власні інтереси й бажання. Заради мети вони готові на багато, а їхня мета зараз — бути лідером серед друзів, у своїй компанії. Поняття на кшталт «обов'язок», «мораль», «етика», «культура» в тому значенні, яке зазвичай у них вкладають, для них поки що не стали справді важливими. Через це їхній рівень духовності виглядає низьким — можна сказати, що вони ще перебувають у своєрідному «сплячому» стані.

Варто врахувати, що кожна з цих схильностей має і внутрішні, і зовнішні прояви: вона може бути реальною рисою людини, а може бути зовнішньою «маскою», яка приховує її справжні наміри та поведінку.

Інструкція для здобувачів освіти

Перед вами 20 тверджень. Розподіліть їх на три групи залежно від того, наскільки вони вам підходять:

- +1 – «Про мене»
- 0 – «Важко сказати / частково»
- -1 – «Не про мене»

У кожену групу потрібно покласти приблизно однакову кількість тверджень.

Перелік тверджень (Q-набір)

Мені легко знаходити спільну мову з однолітками

2. Для мене важливо бути лідером
3. Я часто допомагаю іншим
4. Мені непросто висловлювати свою думку
5. Я відповідально ставлюся до навчання
6. Я намагаюся уникати конфліктів
7. Для мене важливо, щоб мене поважали
8. Я часто в собі сумніваюся
9. Я прагну розвиватися

Мені байдуже до успіхів інших

11. Я відчуваю підтримку друзів

Загальна вибірка становила 90 учнів віком 15–18 років. Стать: 48 дівчат, 42 хлопці. Дані наведено в табл. 2.2.3 та 2.2.3.1

Таблиця 2.2.3

Зведені результати по групі (90 учнів)

Категорія тверджень	«+1» (про мене)	«0»	«-1» (не про мене)
Соціальна відкритість (1, 11, 16)	58 (64%)	22 (24%)	10 (12%)
Лідерство та самостійність (2, 12, 19)	46 (51%)	28 (31%)	16 (18%)
Самооцінка та впевненість (8, 15, 20)	34 (38%)	30 (33%)	26 (29%)
Тривожність (4, 14, 17)	29 (32%)	27 (30%)	34 (38%)
Соціальна відповідальність (3, 9, 13)	62 (69%)	18 (20%)	10 (11%)

Таблиця 2.2.3.1.

Результати дослідження по методики Q – сортування

№ учня	+1 (про мене)	0 (частково)	-1 (не про мене)
1	8	6	6
2	11	4	5
3	7	6	7
4	11	4	5
5	10	6	4
6	9	5	6
7	9	4	7

8	10	7	3
9	8	7	5
10	7	4	9
11	9	6	5
12	7	6	7
13	8	6	6
14	9	7	4
15	10	4	6
16	8	6	6
17	8	6	6
18	10	6	4
19	8	5	7
20	9	6	5
21	10	4	6
22	10	5	5
23	10	4	6
24	10	6	4
25	8	6	6
26	7	4	9
27	11	6	3
28	8	7	5
29	10	7	3
30	9	4	7
31	8	4	8
32	11	6	3
33	7	4	9
34	7	6	7
35	11	6	3
36	9	6	5
37	10	5	5

38	10	7	3
39	11	7	2
40	7	4	9
41	8	7	5
42	7	7	6
43	8	6	6
44	8	4	8
45	11	7	2
46	7	5	8
47	11	5	4
48	10	7	3
49	8	5	7
50	8	5	7
51	9	4	7
52	11	4	5
53	7	5	8
54	7	5	8
55	9	7	4
56	7	4	9
57	8	6	6
58	11	5	4
59	11	5	4
60	11	6	3
61	8	5	7
62	11	4	5
63	8	6	6
64	9	4	7
65	9	6	5
66	7	6	7
67	7	4	9

68	7	7	6
69	10	7	3
70	7	6	7
71	11	7	2
72	7	4	9
73	10	4	6
74	9	4	7
75	11	7	2
76	7	7	6
77	9	6	5
78	7	4	9
79	7	4	9
80	10	7	3
81	9	5	6
82	11	4	5
83	9	7	4
84	10	4	6
85	11	6	3
86	11	7	2
87	9	5	6
88	10	6	4
89	7	5	8
90	7	5	8

За результатами методики Q-сортувань встановлено, що більшість учнів (64%) характеризуються високим рівнем соціальної відкритості та готовністю до командної взаємодії. Водночас у 29% респондентів виявлено знижену впевненість у собі, що може свідчити про потребу в психологічній підтримці та розвитку навичок самопрезентації.

Методика «Як я себе ставлю?» В. В. Століна, С. Р. Пантелєєва

IV етап – ознайомлення з методикою «Як я до себе ставлюся?» В. В. Століна, С. Р. Пантелєєва. Методика включає такі показники:

амоповага — рівень внутрішньої цінності власного «Я»;
утосимпатія — емоційна прихильність до себе;
амоприйняття — прийняття своїх сильних і слабких сторін;
амоінтерес — інтерес до власного внутрішнього світу;
амозвинування — схильність до самокритики та почуття провини;
чікуване ставлення інших — уявлення про те, як мене сприймають інші.

Тест за цією методикою складається з 57 тверджень за шкалами:

Методика допомагає з'ясувати, яка з десяти запропонованих шкал для конкретної людини є найбільш характерною та значущою. Ідеться про різні шкали: самоповаги, симпатії до себе, про те, як, на думку респондента, до нього ставляться інші (позитивно чи негативно), інтересу до себе, упевненості в собі, самоприйняття, вміння керувати собою та саморегуляції, самозвинування, інтересу, саморозуміння. Також за результатами тесту можна побачити й недиференційоване ставлення людини до себе.

Процедура дослідження. Респондентам видають заздалегідь підготовлені бланки, у яких вони мають зазначити, які шкали, на їхню думку, є найважливішими. Підсумки цієї методики подано в додатку В.

Обробка і аналіз результатів. Під час аналізу за рівнями (низький, середній і високий) за цією методикою отримуємо відсоткові показники окремо по кожній шкалі.

Розглядаючи ці результати детальніше у відсотках, бачимо, що за шкалою самоповаги:

- низький рівень мають – 26,4% осіб,
- середній – 43% осіб, а високий – у 30,6% осіб.

Можна сказати, що в більшості опитаних самоповага загалом є, однак у помітної частини вона тримається на середньому рівні. Це може означати, що самоповага проявляється не в кожній життєвій ситуації або ще не достатньо сформована (див. діаграму відсоткових показників, рис. 2.2.4).

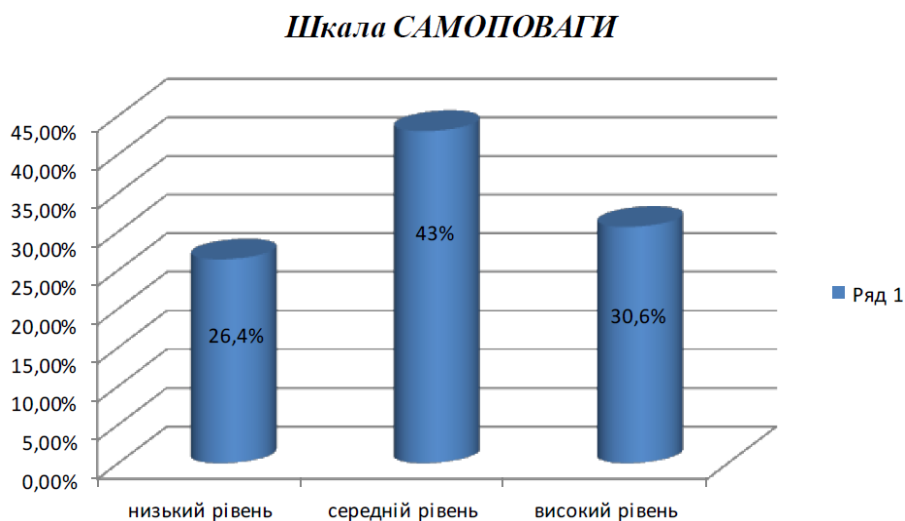

Рис. 2.2.4. Відсоткове значення шкали самоповаги

Шкала автосимпатії у 19,5% досліджуваних знаходиться на низькому рівні; у 32,3% досліджуваних на середньому рівні; у 48,2% досліджуваних на високому рівні. Це говорить про те, що більшій кількості досліджуваних присутня автосимпатія, приязне ставлення до себе, повне сприйняття своїх моральних позицій див. діаграму відсоткових показників рис. 2.2.5.

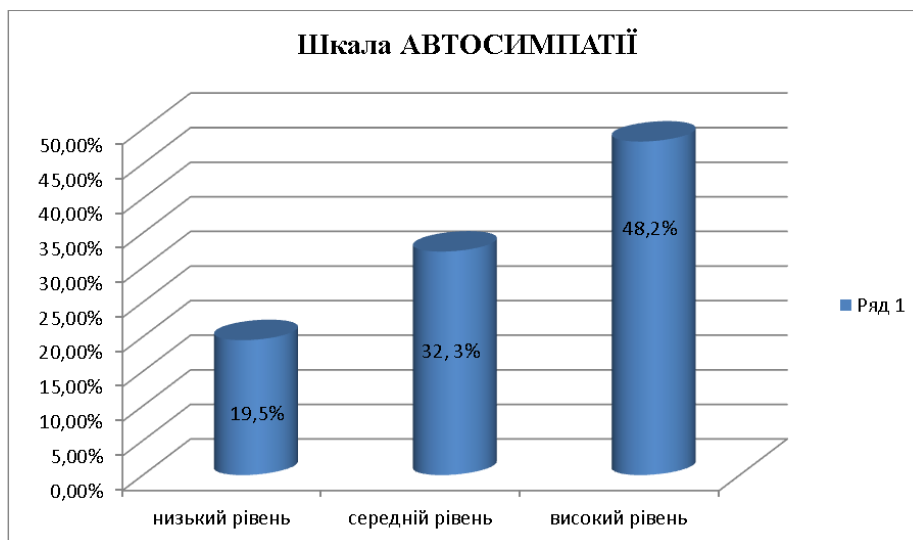

Рис. 2.2 5. Відсоткове значення шкали автосимпатії

Шкала спілкування позитивного чи негативного ставлення інших до себе у значній кількості досліджуваних спостерігається на середньому рівні – 8,2% осіб та високому рівні – 35,4% осіб. Лише у 6,4% досліджуваних дана шкала знаходиться на низькому рівні. Отже, 35,4% вважають, що у спілкуванні інші індивіди ставляться до них позитивно. 6,4% вважають, що спілкування є негативним та 58,2% розташувалися посередині двох протилежностей (спілкування позитивне і негативне) див. діаграму % показників рис. 2.2.6.

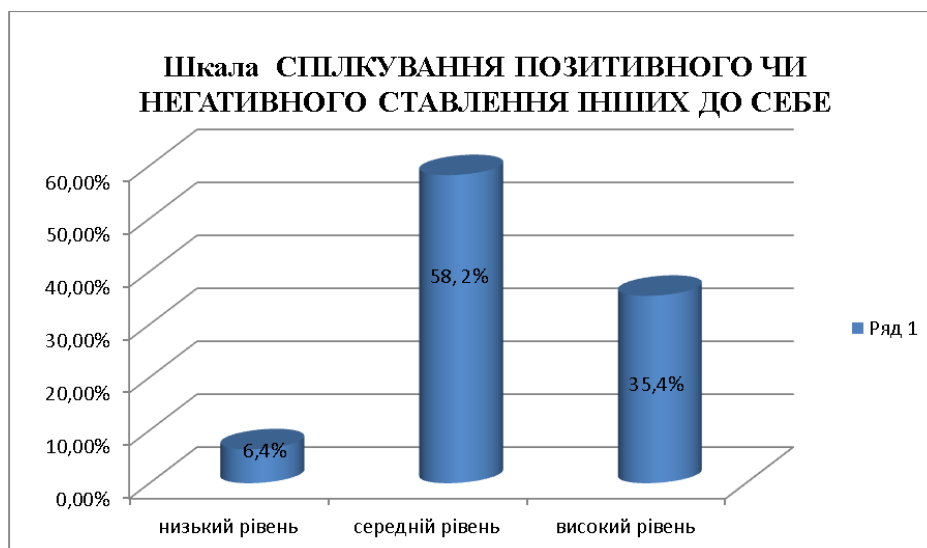

Рис. 2.2.6. Відсоткове значення шкали спілкування позитивного чи негативного ставлення інших до себе

По шкалі самоінтересу всі респонденти розташувалися на середньому та високому рівнях (тобто на низькому рівні не виявлено жодного досліджуваного). На високому рівні знаходяться 28,4% досліджуваних, а значна більшість досліджуваних розташувалися на середньому рівні – 71,6 % осіб. Це говорить про те, що в досліджуваних інтерес до себе недостатньо виражений див. діаграму % показників рис. 2.2.7.

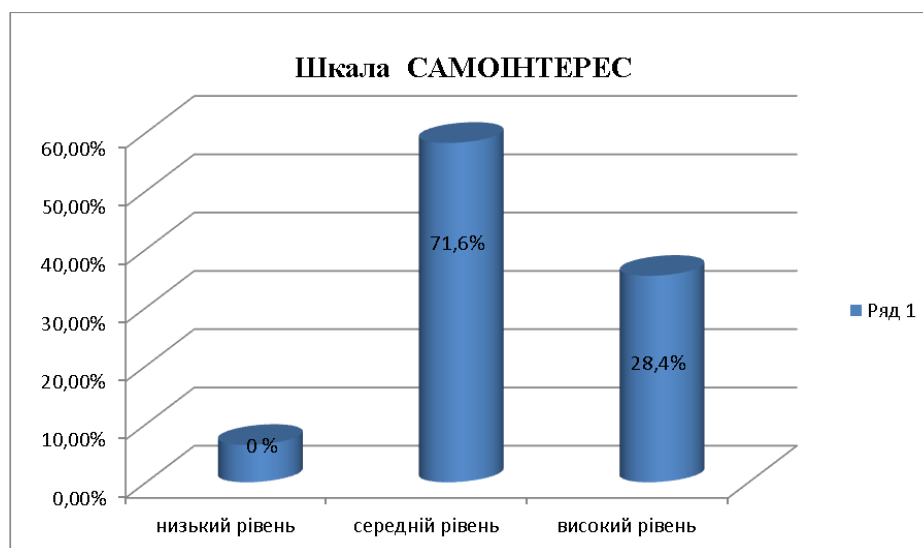

Рис. 2.2.7. Відсоткове значення шкали самоінтересу

Шкала самовпевненості у 11,4% досліджуваних знаходиться на низькому рівні, у 60,2% досліджуваних – на середньому рівні, у 28,4% досліджуваних – на високому рівні. Це свідчить про те, що лише у 28,4% самовпевненість присутня, а 60,2% не відчувають повної впевненості в собі, у своїх діях, рішеннях див. діаграму % показників рис. 2.2.8.

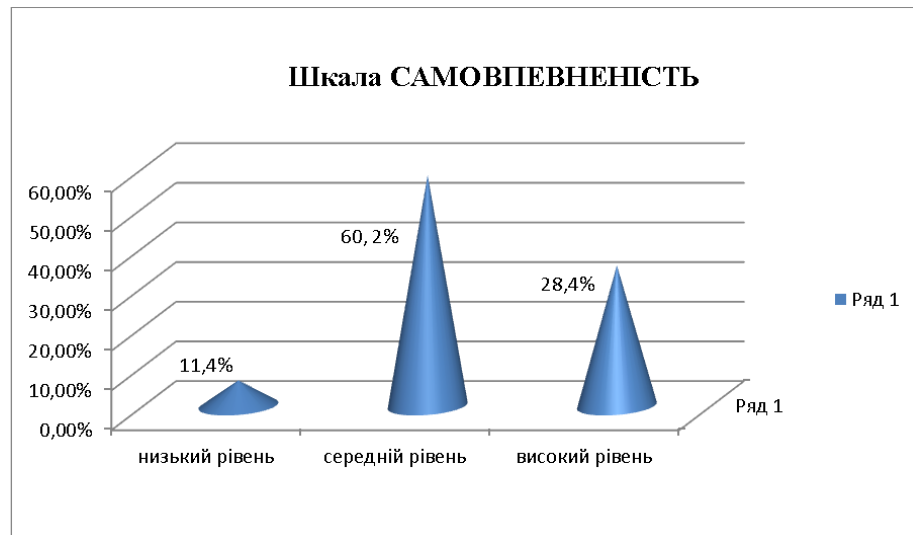

Рис. 2.2.8. Відсоткове значення шкали самовпевненості

По шкалі самоприйняття на низькому рівні опинилася 1 особа, що становить – 3,4%. Значна частина досліджуваних – на середньому рівні 65,3% осіб, і на високому рівні – 31,3% осіб. Так як, більша частина досліджуваних (70%) знаходиться на середньому рівні, то можна сказати, що у даній групі досліджуваних прийняття себе, власного «Я» виражено себе недостатньо див. діаграму % показників рис. 2.2.9.

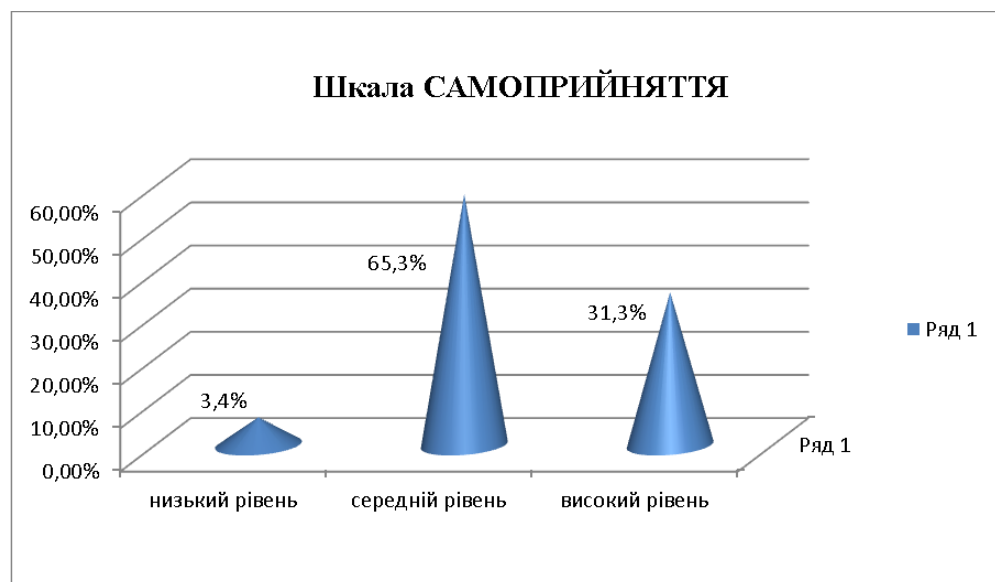

Рис. 2.2.9. Відсоткове значення шкали самоприйняття

Шкала самокерування та саморегуляції у 25,6% досліджуваних опинилася на низькому рівні, у 54% досліджуваних – на середньому рівні, у 20,4% досліджуваних – на високому рівні. Це говорить про те, що у досліджуваних самокерування та саморегуляція здійснюється порівняно погано див. діаграму % показників рис. 2.2.10.

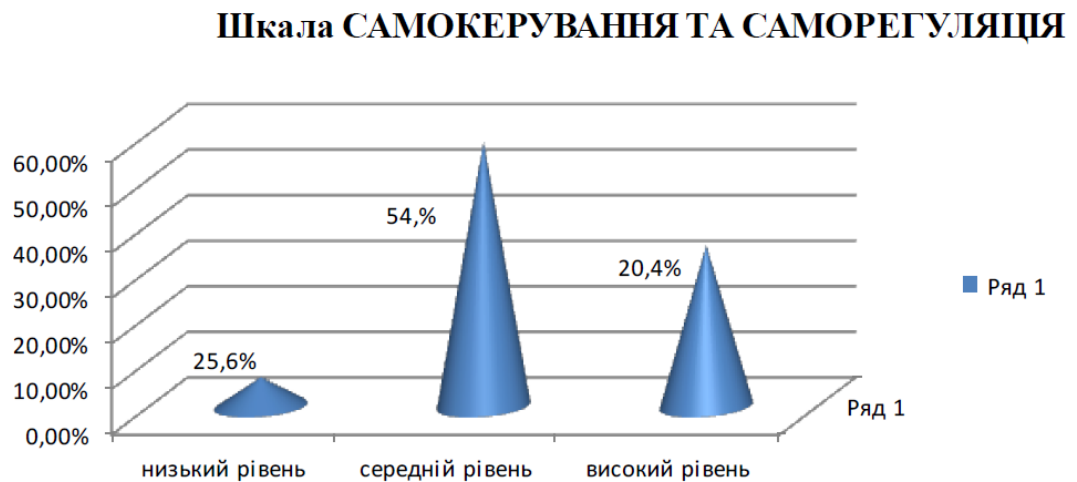

Рис. 2.2.10. Відсоткове значення шкали самокерування та саморегуляції

Тобто суб'єкти мали відносно невелику здатність керувати собою на основі сприйняття та усвідомлення актів своєї поведінки та власних психічних процесів. Знаючи, що механізми саморегуляції формуються в процесі становлення особистості, отримані результати свідчать про те, що у досліджуваних етап становлення особистості ще не завершився.

Шкала самозвинувачення переважно розташована на низькому та середньому рівнях – у 65,2% респондентів. Лише 34,8% осіб отримали високий рівень. У підсумку можна стверджувати, що у досліджуваних присутній великий ступінь самозвинувачення, тобто відверте невдоволення своїми діями та вчинками. Ця форма самозвинувачення може бути різною.

Це самокритика, яка здійснюється у формі внутрішнього діалогу, це докір совісті, це гнівний діалог, спрямований на себе за прояв безпринципності, тощо див. діаграму % показників рис. 2.2.11.

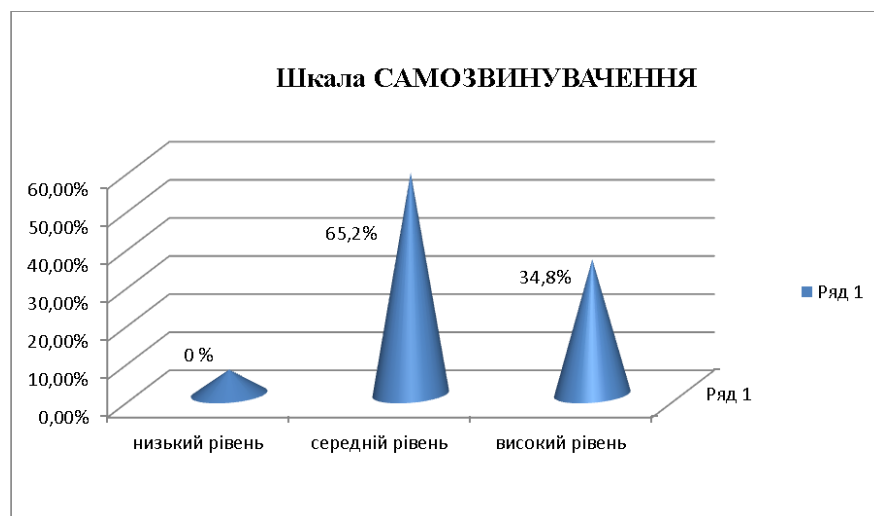

Рис. 2.2.11. Відсоткове значення шкали самозвинувачення

По шкалі самозацікавлення на низькому рівні опинився 15,3% досліджуваних. Значна частина досліджуваних опинилася на середньому рівні – 48,2% осіб, та на високому рівні – 36,5% осіб. Це свідчить, що в досліджуваних розвинута пізнавальна сторона психічної діяльності власного «Я» див. діаграму % показників див. діаграму % показників рис. 2.2.12.

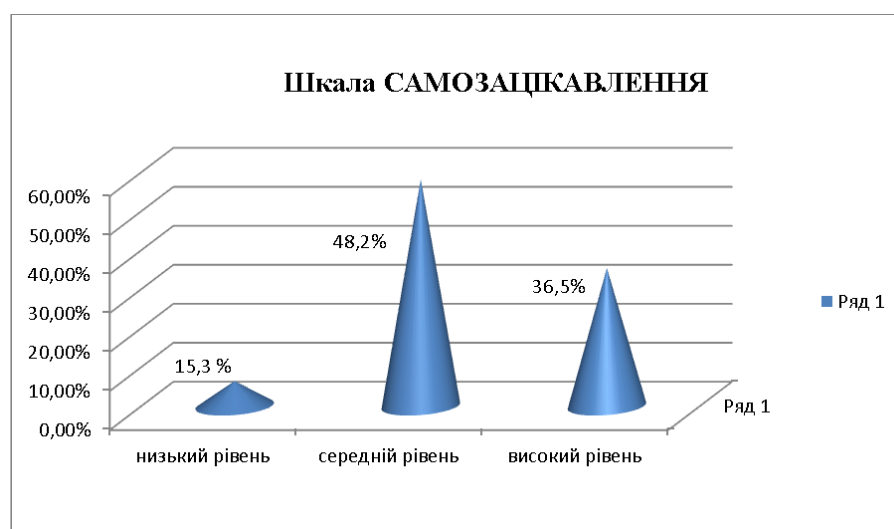

Рис. 2.2.12. Відсоткове значення шкали самозацікавлення

Що ж стосується шкали саморозуміння, то вона розташувалась в основному на низьких рівнях – 41,7% осіб, та на середньому – 53,1% осіб. На високому рівні всього – 5,2% досліджуваних. Це говорить про те, що в досліджуваних досить слабо розвинуте саморозуміння, тобто розуміння своїх дій, вчинків, прагнень і принципів див. діаграму % показників див. діаграму % показників рис. 2.2.13.

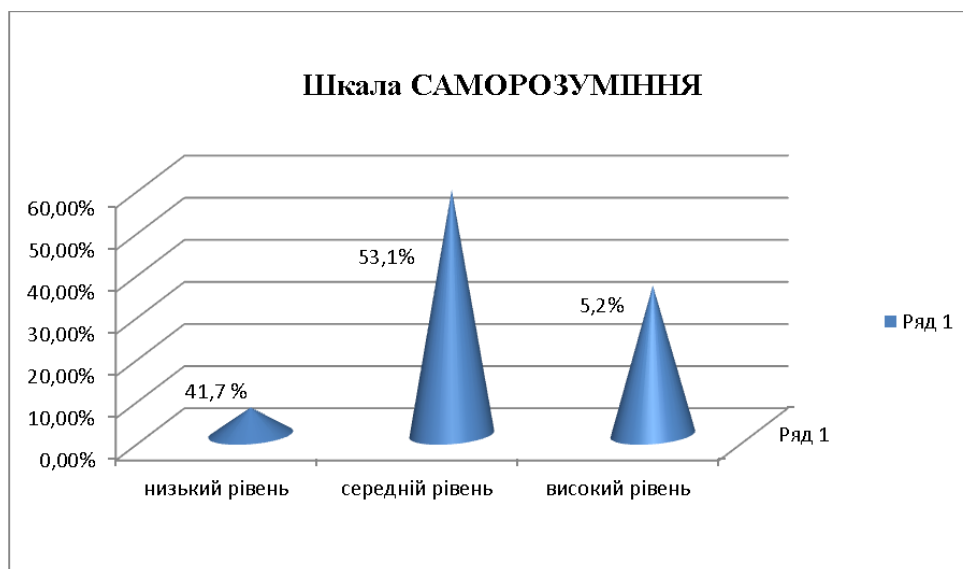

Рис. 2.2.13. Відсоткове значення шкали саморозуміння

Визначаючи шкалу недиференційоване ставлення до самого себе по цих трьох рівнях, ми бачимо, що досліджувані знаходяться на середньому та високому рівнях. Це проте зазначає, що у наших респондентів досліджуваних недиференційоване ставлення до самих себе.

Якщо визначити, які шкали у респондентів є на місцях перших (тобто найбільш притаманні), то ми бачимо, що для цих осіб – шкала самоповаги важлива. Шкала авто симпатії також є важливою, що є найбільшим показником для нашої молоді. Якщо розглядати шкалу спілкування (негативного чи позитивного ставлення інших до себе) вона теж відіграє певне значення. Багато хто з респондентів обрав і шкалу самоінтересу яка є важливою для майбутнього.

Перше місце посідає і шкала самовпевненості та самоприйняття. Також вагомим є і шкала самозвинувачення респондента, що у відсотковому значенні ми мали можливість проаналізувати вище. Отже, аналіз здійснений під час проведення дослідження за вище згаданими методиками показали результати про те, що молоді люди ціннісні орієнтації розглядають як тенденцію:

ути незалежними;

ати свої особливі соціальні цінності

ітко показувати свою позицію;

воє самоставлення формувати відповідно до симпатії та відношення інших осіб по відношенню до них.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

У другому розділі магістерської роботи проведено практичне дослідження ціннісних орієнтацій молоді 15–18 років, яка навчається в закладі професійної освіти. Дослідження відбувалося на базі ДНЗ «Одеський ліцей будівництва та архітектури», у ньому взяли участь 90 здобувачів освіти, тож вибірку можна вважати достатньо репрезентативною.

Дослідження організували поетапно: спочатку підготовчий етап, потім констатувальний і далі аналітичний. Такий підхід дав можливість послідовно зіставити практичні результати з тим, що було описано в першому розділі, і підтвердити (або частково підтвердити) висунуту гіпотезу.

а методикою М. Рокича «Ціннісні орієнтації» з'ясувалося, що серед термінальних цінностей у молоді найчастіше на перших місцях стоять здоров'я, свобода, матеріально забезпечене життя, активне діяльне життя та кохання. Це говорить про те, що для респондентів важливі власний добробут, самостійність і задоволення базових життєвих потреб.

При цьому такі цінності, як цікава робота, творчість, громадське визнання, суспільне покликання та впевненість у собі, опинилися нижче в ієрархії, що може вказувати на те, що соціальні й духовні життєві цілі ще не достатньо сформовані. Аналіз інструментальних цінностей показав, що для молоді найбільш важливими є незалежність, високі запити до життя, сміливість відстоювати власну думку, життєрадісність і тверда воля. А от терпимість, широта поглядів, вихованість і чуттєвість виявилися серед найменш значущих рис, що може свідчити про перевагу індивідуалістичних установок і недостатній розвиток уміння співпереживати та будувати теплі соціальні взаємини.

Результати анкетування духовних цінностей, показали не зовсім однозначну картину цінностей у молоді. З одного боку, чимало респондентів говорять про важливість духовних і соціальних цінностей (вірність, допомога тим, хто потребує, соціальна справедливість, добробут країни). З іншого боку, коли оцінили рівень духовного потенціалу за кількісними показниками, виявилось, що більшість здобувачів освіти (83%) має низький рівень духовного розвитку, а високий рівень зустрічається лише в невеликій частині вибірки. Це може означати розрив між тим, що молодь декларує, і тим, наскільки ці цінності справді стали її внутрішніми орієнтирами.

Використання методики «Q-сортування» допомогло краще побачити соціально-психологічну сторону ціннісних орієнтацій. Виявилось, що багатьом респондентам властиве прагнення до незалежності, лідерства та готовності до «боротьби», але водночас у них часто проявляється замкнутість і слабша орієнтація на живу міжособистісну взаємодію. Це натякає на внутрішню напругу: з одного боку хочеться самоствердитися, а з іншого — не завжди легко вибудувати конструктивні контакти з людьми.

Методика дослідження самоствавлення (В. В. Столін, С. Р. Пантелєєв) показала, що у значної частини опитаних самоповага та самоприйняття загалом тримаються на середньому рівні.

одночас майже третина респондентів має знижену впевненість у собі, а це може заважати самореалізації й формуванню більш стійкої системи власних ціннісних орієнтацій.

Отже, результати практичного дослідження вказують на те, що ціннісні орієнтації сучасної молоді активно формуються, але при цьому частіше переважають особистісно-егоцентричні й матеріальні пріоритети, ніж духовні та соціально значущі. Через це стає помітною потреба в цілеспрямованій психолого-педагогічній роботі: щоб підтримувати розвиток духовних цінностей, соціальної відповідальності, емпатії та більш усвідомленого життєвого самовизначення молоді.

РОЗДІЛ 3

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

3.1. Психолого-педагогічні умови формування ціннісних орієнтацій молоді

У нинішніх соціальних і культурних реаліях особливо помітною стає проблема того, що в молоді 15–18 років знижується рівень духовності. Саме в цьому віці закладаються основи світогляду, формуються цінності й моральні орієнтири. Якщо духовні цінності в підлітковому та ранньому юнацькому віці не встигають нормально сформуватися, це може довго відгукуватися в подальшому особистому житті та взаємодії з суспільством.

Однією з причин низької духовності серед молоді є те, що на перший план часто виходять матеріальні й споживацькі установки, а масова культура, соцмережі та медіа тільки підсилюють цей вплив. У результаті такі речі, як моральна відповідальність, емпатія, гуманізм, пошук сенсу життя й бажання працювати над собою, нерідко відсуваються на другий план або лишаються просто словами.

Ще один важливий момент — криза ціннісних орієнтирів. Вона помітна в тому, що життєві цілі часто нестійкі, уявлення про добро і зло можуть бути суперечливими, а соціально схвальна поведінка сприймається як менш значуща. Молодь 15–18 років нерідко бачить духовні й моральні норми уривчасто, через що складніше вибудувати цілісну систему цінностей.

Не менш відчутною є й проблема з тим, що знижується рівень рефлексії та усвідомленості власних рішень. Частина молоді не пов'язує свої бажання й плани з моральною відповідальністю, користю для інших або особистісним зростанням, а більше орієнтується на зовнішній успіх і швидкий результат.

Помітну роль у формуванні низького рівня духовності відіграє й те, що в школах не завжди є достатні можливості для системної духовно-моральної освіти. Виховна робота часто проводиться шматками, без цілісного підходу, і не завжди відповідає тому, що справді хвилює сучасних підлітків, тому її ефект стає слабшим.

Отже, низький рівень духовності серед молоді 15–18 років — це комплексна проблема, на яку впливають соціальні, культурні, освітні й психологічні чинники. Через це є потреба в цілеспрямованих психолого-педагогічних дослідженнях і в розробці дієвих програм, які допомагатимуть формувати духовні цінності з урахуванням вікових особливостей сучасної молоді.

Те, що показали і теоретичні, і практичні результати дослідження, говорить про одне: формування ціннісних орієнтацій у сучасної молоді — це непростий процес, на який впливає багато чинників, і без продуманого психолого-педагогічного впливу він не буде достатньо результативним. Особливо гостро це відчувається в умовах неперервної освіти, де розвиток цінностей тісно переплітається з тим, як людина стає фахівцем і знаходить себе в професії [16].

До ключових психолого-педагогічних умов, які допомагають формувати ціннісні орієнтації молоді, можна віднести:

творення такого освітнього середовища, де є чіткий акцент на цінностях, і яке підтримує особисту рефлексію, допомагає усвідомлювати життєві цілі та виховує відповідальне ставлення до майбутньої професійної діяльності [3].

2. Організацію психологічного супроводу для молоді: він потрібен для підтримки самопізнання, вибору власного шляху та особистісного розвитку [25].

Підсилення активної позиції здобувачів освіти, щоб вони не були лише «слухачами», а брали участь у діяльності, яка допомагає осмислювати власні цінності й те, що для них справді важливо [21].

4. Вбудовування ціннісної складової в навчальний процес — наприклад, через інтерактивні методи, тренінги, дискусії та роботу над проєктами [12].

Отже, ціннісні орієнтації молоді формуються ефективніше тоді, коли психологічні й педагогічні впливи поєднані системно, а не використовуються окремо.

3.2. Програма формування ціннісних орієнтацій сучасної молоді

Щоб на практиці застосувати результати дослідження, була створена програма формування ціннісних орієнтацій молоді. Її можна використовувати в роботі практичних психологів і педагогів у закладах освіти.

Мета програми: допомогти молоді краще усвідомити й розвивати позитивні ціннісні орієнтації, а також підтримати здатність до самореалізації, відповідальності та професійного самовизначення.

Завдання програми:

- розвивати рефлексію та розуміння власної системи цінностей;
- формувати позитивне ставлення до особистого й професійного розвитку;
- розвивати навички відповідального ухвалення рішень;
- посилювати мотивацію до навчання протягом усього життя.

Структура програми:

1. Діагностичний блок

Передбачає стартову діагностику ціннісних орієнтацій молоді. Для цього використовують психодіагностичні методики, які дають змогу побачити, які цінності є провідними, а також врахувати індивідуальні особливості учасників

2. Розвивальний блок

Містить тренінгові заняття, які спрямовані на:

- усвідомлення життєвих цілей;
- формування цінностей, пов'язаних із самореалізацією;
- розвиток навичок міжособистісної взаємодії.

Приклади тем тренінгових занять:

- «Мої життєві цінності»;
- «Я і мій життєвий вибір»;
- «Цінності професійного розвитку».

Тренінгові методи дають можливість активніше залучати учасників і підтримувати їхній рух у бік особистісного зростання [17].

3. Рефлексивно-оцінювальний блок

Передбачає підсумки роботи, повторну діагностику та аналіз того, що змінилося в системі ціннісних орієнтацій молоді [25].

3.3. Практичні рекомендації для психологів, педагогів та менеджерів освіти

Спираючись на результати дослідження, були підготовлені такі практичні рекомендації: для :

Практичних психологів:

- проводити регулярний психологічний супровід молоді, щоб підтримувати розвиток ціннісної сфери;
- використовувати тренінгові програми, які допомагають із ціннісним самовизначенням;
- розвивати у молоді рефлексію та відповідальність [6].

Для педагогів:

- додавати ціннісну складову в зміст навчальних дисциплін;
- частіше застосовувати інтерактивні методи навчання;
- формувати у молоді цінності професійної етики й соціальної відповідальності [12].

Для менеджерів освіти:

- створювати умови, у яких може розвиватися ціннісно орієнтоване освітнє середовище;
- підтримувати програми психологічного супроводу молоді;
- сприяти тому, щоб культура неперервної освіти справді працювала, а не залишалася лише ідеєю [13, с. 156].

. Оцінка ефективності реалізації програми

Ефективність програми формування ціннісних орієнтацій можна оцінювати за такими критеріями:

- як змінилася ієрархія ціннісних орієнтацій;
- чи зросла усвідомленість життєвих цілей;
- чи посилилася мотивація до саморозвитку та професійного зростання.

Щоб оцінити результативність, варто проводити повторну психодіагностику та порівнювати показники до і після реалізації програми [24; 33].

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

У третьому розділі роботи було описано практичні способи, як можна формувати ціннісні орієнтації сучасної молоді, спираючись на результати теоретичного аналізу та емпіричного дослідження. Показано, що формування ціннісної сфери молодої людини — це складний процес, на який впливає багато чинників. Тому тут потрібна продумана, системна й науково обґрунтована психолого-педагогічна підтримка, особливо в умовах безперервної освіти.

Окреслено основні психолого-педагогічні умови, за яких ціннісні орієнтації молоді формуються ефективніше. Йдеться про освітнє середовище, де цінності не просто декларуються, а реально «присутні» у щоденній взаємодії; про організований психологічний супровід; про те, щоб здобувачі освіти були залучені до рефлексії та активної діяльності; а також про вбудовування ціннісної складової в навчально-виховний процес. Підкреслено, що стійкий позитивний результат з'являється тоді, коли психологічні та педагогічні впливи працюють разом.

У розділі також розроблено програму формування ціннісних орієнтацій сучасної молоді. Вона має чітко визначену мету й завдання та логічну структуру, яка включає діагностичний, розвивальний і рефлексивно-оцінювальний блоки.

Програма орієнтована на розвиток рефлексії, краще усвідомлення життєвих і професійних цінностей, формування відповідального ставлення до власного майбутнього, а також на посилення мотивації до саморозвитку й навчання протягом життя. Її зміст і підходи узгоджені з віковими та психологічними особливостями молоді, тому програму можна застосовувати в практичній роботі закладів освіти.

Окремо зосереджено увагу на практичних рекомендаціях для психологів, педагогів і менеджерів освіти. Зазначено, що без узгодженої співпраці між цими фахівцями складно створити ціннісне - орієнтований освітній простір, який справді підтримує особистісний і професійний розвиток молоді.

Запропоновані критерії оцінювання ефективності впровадження програми дають можливість більш об'єктивно відстежувати зміни в ієрархії цінностей, рівні усвідомленості життєвих цілей та мотивації до саморозвитку. Отже, третій розділ має прикладний характер і показує, як результати дослідження можна використати на практиці, щоб покращити психолого-педагогічну роботу з формування ціннісних орієнтацій сучасної молоді.

ВИСНОВОК ЗАГАЛЬНИЙ

Під час магістерського дослідження було проведено теоретичний аналіз і зроблено емпіричне дослідження психологічних особливостей ціннісних орієнтацій сучасної молоді. Якщо дивитися і на теорію, і на практику нашого кваліфікаційного проєкту, можна побачити досить складну систему життєвих орієнтирів. До неї входять моральні, психологічні, соціальні, політичні, життєві, родинні та інші цінності, які допомагають молоді приймати рішення і регулювати свою поведінку. Це важлива частина структури особистості, від якої багато в чому залежать і поведінка, і діяльність. Формуються ці орієнтири тоді, коли людина засвоює певний соціальний досвід, а далі це проявляється в переконаннях, ідеалах і цілях.

Перші ціннісні уявлення з'являються в сімейному колі, бо все зазвичай починається саме з родини. А от те, як ці цінності змінюються з часом, значною мірою залежить від роботи освітніх закладів і від того, чи мають вони реальні можливості впливати на ціннісні орієнтації молоді.

Ціннісні орієнтації — це особливі психологічні утворення і, по суті, одні з головних елементів особистості. Вони завжди проявляються у складній системі взаємин між людиною та суспільством (у ставленні до праці, колективу, культури, побуту, дозвілля тощо). Саме за ними можна зрозуміти, наскільки соціально важливі норми, правила і зразки поведінки справді стали частиною індивідуальної свідомості.

У ціннісних орієнтаціях накопичується життєвий досвід людини. По суті, це вибіркоче ставлення до певної цінності, носієм якої може бути конкретний об'єкт або явище, що задовольняє потреби окремої людини чи спільноти

Варто підкреслити, що від ціннісних орієнтацій особистості багато залежить, у тому числі й те, з якими труднощами людина стикається.

Складні ситуації можуть сильно впливати на зміну життєвої позиції, бо цінності здатні змінювати поведінку, і тоді людина по-іншому проявляє себе, показує різні свої сторони та сильні якості. Мотиваційна сфера також має велике значення, і для молоді ціннісні орієнтації тут відіграють помітну роль. Бути мотивованим для молодої людини — це вміти спрямувати себе в правильний бік і обрати такі установки, які допоможуть пройти через труднощі, досягти успіху та показати високі результати в різних сферах життя.

У людини зазвичай є певна мета, і саме через ціннісні орієнтації вона робить вибір. Під час виконання будь-яких завдань людина може формувати в собі якості, які будуть практичними, корисними для інших і з часом можуть об'єднуватися в більш цілісну систему цінностей. У результаті це допомагає їй інакше будувати життя, впевненіше почуватися в суспільстві та налагоджувати взаємодію з людьми, що теж важливо для розвитку кожного.

Важливо, щоб психологи, педагоги, батьки та представники адміністрації навчальних закладів не залишали молодь без підтримки. Через розмови й пояснення варто підказувати молодим людям, чому навчальна діяльність має значення і як вона може впливати на їхнє майбутнє.

У різних освітніх закладах бажано спрямовувати цінності студентів у бік конкретних завдань, які дадуть їм відчутний результат у перспективі. Соціальні цінності входять у психологічну структуру людини як її особисті цінності. У кожної людини є своя, досить індивідуальна ієрархія таких цінностей, і саме вона стає своєрідним містком між культурою суспільства та внутрішнім духовним світом особистості, між суспільним і індивідуальним життям. Особистісні цінності відображаються у свідомості як ціннісні орієнтації. До них може входити широкий набір суспільних цінностей, які людина прийняла, але не завжди сприймає їх як власні життєві цілі або принципи.

Для молоді ціннісні орієнтації часто виступають регулятором поведінки. Рівень їх сформованості та їхня ієрархія багато в чому стають ключем до можливості виховання особистості. Вони впливають на те, яке місце молода людина займає в суспільстві, а також на те, яку групу вона обирає для себе. Під час навчання важливо звертати увагу не тільки на професійні інтереси, а й розвивати якості, які допомагають стати сильним індивідом: готовність пізнавати світ і власне «Я», вміння брати відповідальність і залишатися активним та ініціативним.

Якщо ціннісна система не відповідає реальним можливостям людини, може виникати внутрішній конфлікт, який її виснажує і руйнує. Це помітно відбивається і на стосунках із рідними та найближчими людьми.

У межах магістерського дослідження були підготовлені практичні рекомендації, які можна використати в роботі психологів, педагогів і соціальних працівників, а також проаналізовано різні методики, що стосуються ціннісних орієнтацій молоді.

Мету й завдання дослідження було виконано, а отримані результати мають як теоретичну, так і практичну цінність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- бульханова-Славська К. А. Стратегія життя особистості. К. : Либідь, 2011. 304 с.
- ех І. Д. Особистісно орієнтоване виховання. К. : Либідь, 2008. 272 с.
- ожович Л. І. Особистість і її формування в дитячому віці. К. : Освіта, 2009. 398 с.
- урлачук Л. Ф. Психодіагностика. К. : Здоров'я, 2008. 448 с.
- асилюк Ф. Є. Психологія переживання. К. : Либідь, 2010. 192 с.
- иготський Л. С. Мислення і мовлення. К. : Перун, 2007. 432 с.
- оловаха Є. І., Паніна Н. В. Соціальне самопочуття населення України. К. : Інститут соціології НАН України, 2014. 180 с.
- СТУ 8302:2015. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. К. : ДП «Укр. НДНЦ», 2016. 16 с.
- риксон Е. Ідентичність: юність і криза. К. : Основи, 2012. 344 с.
- крипченко О. В., Долинська Л. В., Огороднійчук З. В. Вікова та педагогічна психологія. К. : Просвіта, рік видання.
- айгородський Ю. Ціннісні орієнтації особистості: формалізована модель цілісного, багатоаспектного аналізу // Соціальна психологія. 2010. № 1 (39). С. 94–106.
- елобрикіна О. А. Вплив соціального оточення на розвиток самооцінки // Питання психології. 2001. № 4. С. 31–38.
- язюн І. А. Педагогіка добра. К. : Либідь, 2000. 312 с.
- арамушка Л. М. Психологія управління. К. : Міленіум, 2015. 344 с.

онцепція розвитку неперервної освіти в Україні. К., рік видання.

Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. К., 1989. 608 с.

Леонтьєв О. М. Діяльність. Свідомість. Особистість. К. : Либідь, 2005. 352 с.

Маслоу А. Мотивація і особистість. К. : Піраміда, 2013. 352 с.

Максименко С. Д. Генеза здійснення особистості. К. : КММ, 2006. 256 с.

Моляко В. О. Психологія творчості. К. : Освіта, 2007. 240 с.

Немов Р. С. Психологія. К. : Академія, 2010. 576 с.

Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія. Львів : Магнолія, 2011. 640 с.

Павелків Р. В. Вікова психологія. К. : Кондор, 2012. 469 с.

Петровський А. В. Особистість. Діяльність. Колектив. К. : Освіта, 2008. 256 с.

Рибалка В. В. Психологія розвитку особистості. К. : ІПООД, 2014. 400 с.

Савчин М. В. Психологія відповідальної поведінки. Львів : Світ, 2016. 280 с.

Скок М. А. Ціннісні орієнтації особистості сучасного студента // Вісник ЧДПУ. Серія: Психологічні науки. 2002. Вип. 11. С. 128–132.

Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. К., 1977. 384 с.

Франкл В. Людина в пошуках сенсу. Харків : КСД, 2016. 160 с.

Чепелева Н. В. Психологія життєвого шляху особистості. К. : Либідь, 2012. 328 с.

Schwartz S. Basic human values // Journal of Personality and Social Psychology. 2012. Vol. 103. P. 663–688.

nscious. К. : Основи, 2014. 432 с.

Методичні рекомендації до написання магістерських робіт. К. : УМО НАПН України, 2023.

Головатий Н. Ф. Соціологія молоді : курс лекцій. К. : МАУП, 1999. 224 с.

Носенко Е. Л., Фролова Н. В. Трансформація ціннісних орієнтацій молоді на сучасному етапі розвитку суспільства. Дніпропетровськ : Навчальна книга, 1999. 168 с.

Пірен М., Цілюрик О. Ціннісні орієнтації молоді в українському суспільстві // Освіта регіону. 2011. № 4. С. 213–218.

Гуцуляк Н. М., Матейчук Н. Г. Психологія : навч. посіб. Чернівці : Технодрук, 2014. 300 с.

Москаленко В., Зеленська Т. Діалектика ідентифікації та ідентичності // Соціальна психологія. 2011. № 2. С. 3–17.

Гупаловська В. Поняття самореалізації особистості у теоріях А. Маслоу і К. Роджерса // Вісник Львівського університету. Серія філософських наук. 2001. Вип. 3. С. 474–481.

Бабій Л. Т. Діалектика розвитку історичних типів культури. Львів : Світ, 1991. 127 с.

Молчанова О. Б. Соціально-психологічні особливості та ціннісні орієнтації сучасної студентської молоді // Наукові праці. 2010. Т. 146.

Максименко С. Д. Загальна психологія : навч. посіб. К., 2004. 320 с.

Канівець Т. М., Матейчук Н. Г., Фесун Г. С. Психологія: теоретичний та практичний аспекти : навч. посіб. Чернівці : ЧНУ, 2019. 260 с.

Чернівецький національний університет імені Ю. Федьковича. Психологія. Чернівці, 2019.

Дубчак Г. М., Рудюк Н. Г. Практикум із загальної психології : навч. посіб. Чернівці : Рута, 2006. 360 с.

ДОДАТКИ

Методика «Ціннісні орієнтації» М. Рокича

Методика «Ціннісні орієнтації» М. Рокича призначена для дослідження ієрархії цінностей особистості та дозволяє визначити домінуючі життєві пріоритети.

Інструкція для респондентів

Пропонується перелік життєвих цінностей. Необхідно ознайомитися з ними та розташувати у порядку зменшення значущості — від найбільш важливої для вас до найменш важливої. Ранжування слід здійснювати, керуючись власними переконаннями.

Список А Термінальні цінності (життєві цілі)

активне діяльне життя

життєва мудрість

здоров'я

цікава робота

любов

матеріально забезпечене життя

наявність вірних друзів

успільне визнання

визнання

продуктивне життя

розвиток

вобода

асливе сімейне життя

астя інших

ворчість

певненість у собі

озваги

раса природи й мистецтва

Список Б Інструментальні цінності (якості особистості)

куратність

ихованість

ідповідальність

езалежність

амоконтроль

ерпимість

есність

ілеспрямованість

міливість

аціоналізм

аполегливість

свіченість

ирота поглядів

дисциплінованість

ефективність у справах

стійкість

інтерактивність

якість

КЛЮЧ

Система цінностей		Список А Термінальні цінності						Список Б Інструментальні цінності					
1	Особистісні	2а	3а	6а	12а	15а	18а	16	26	46	96	116	166
	Суспільні	1а	5а	8а	1а	13а	14а	66	76	126	146	156	186
	Професійні	4а	7а	9а	11а	17а	36	36	56	86	106	136	176
(відображують самореалізацію суб'єкта)													
2	Самоствердження	2а	3а	9а	12а	16а	18а	36	66	86	116	126	166
	Спілкування	1а	5а	6а	8а	13а	15а	16	46	76	146	156	186
	Справи	4а	7а	10а	11а	14а	17а	26	56	56	96	106	136
Справи (дані корелюють із вектором спрямованості)													
3	Індивідуалістичні	1а	3а	9а	12а	14а	17а	36	66	96	126	136	166
	Конформістські	4а	6а	7а	8а	13а	18а	26	46	56	86	116	166
	Альтруїстичні	2а	5а	10а	11а	15а	16а	16	76	106	146	156	186
(спрямованість в системі міжособистісних відносин)													

Порівняльний аналіз ціннісних орієнтацій (до / після)

Таблиця змін

Цінність	До дослідження	Після дослідження
Здоров'я	6 місце	2 місце
Щасливе сімейне життя	3 місце	1 місце
Матеріально забезпечене життя	1 місце	5 місце
Саморозвиток	10 місце	4 місце
Розваги	14 місце	16 місце

Анкета рівня духовного розвитку здобувачів освіти

Шановний(а) респонденте!

Просимо Вас взяти участь у дослідженні рівня духовного розвитку молоді. Анкета є анонімною, отримані дані будуть використані лише в узагальненому вигляді для наукових цілей. Просимо відповідати щиро, обираючи варіант, який найбільше відповідає Вашій думці. На кожне твердження оберіть одну відповідь:

1 — повністю не згоден(на)

2 — скоріше не згоден(на)

3 — важко відповісти

4 — скоріше згоден(на)

5 — повністю згоден(на)

I. Ціннісно-смісловий компонент

часто замислююся над сенсом свого життя.

2 3 4 5

для мене важливо жити відповідно до власних моральних принципів.

2 3 4 5

духовні цінності для мене важливіші, ніж матеріальні блага.

2 3 4 5

маю чіткі життєві цілі та прагну їх досягти.1 2 3 4 5

II. Морально-етичний компонент

відчуваю відповідальність за свої вчинки.

2 3 4 5

намагаюся чинити чесно, навіть якщо це складно.

2 3 4 5

праведливість є однією з найважливіших цінностей у моєму житті.

2 3 4 5

засуджую байдужість до проблем інших людей.

2 3 4 5

III. Емоційно-ціннісне ставлення до інших

співчуваю людям, які опинилися у складних життєвих обставинах.

2 3 4 5

ля мене важливо поважати думки та почуття інших людей.

2 3 4 5

готовий(а) допомагати іншим без очікування винагороди.

2 3 4 5

намагаюся уникати конфліктів і знаходити компроміс.

2 3 4 5

IV. Саморефлексивний компонент

аналізую свої вчинки та роблю висновки з власних помилок.

2 3 4 5

прагну особистісного та духовного саморозвитку.

2 3 4 5

намагаюся краще розуміти себе та свої почуття.

2 3 4 5

вважаю, що людина повинна постійно працювати над собою.

2 3 4 5

ДОДАТОК В

Дана версія опитувальника дозволяє виявити три рівні самовідношення, що відрізняються за ступенем узагальненості: - Глобальне самоставлення; - Самоставлення, диференційоване за самоповазі, аутосімпатії, самозацікавленості і очікуваного ставлення до себе; - Рівень конкретних дій (готовності до них) у відношенні до свого «Я». В якості вихідного приймається відмінність змісту «Я-образу» (знання або уявлення про себе, в тому числі і у формі оцінки вираженості тих чи інших рис) і самоставлення.

Опитувальник включає наступні шкали:

Шкала S - вимірює інтегральне почуття «за» чи «проти» власне «Я» випробуваного.

Шкала I - самоповага.

Шкала II - аутосімпатія.

Шкала III - очікуване ставлення від інших.

Шкала IV - самоінтерес.

Опитувальник містить також сім шкал спрямованих на вимірювання вираженості установки на ті чи інші внутрішні дії на адресу «Я» випробуваного.

Шкала 1 - самовпевненість.

Шкала 2 - ставлення інших.

Шкала 3 - самоприйняття.

Шкала 4 – самоуправління.

Шкала 5 - самозвинувачення.

Шкала 6 - самоінтерес.

Шкала 7 - саморозуміння.

Глобальне самоствавлення - внутрішньо недиференційоване почуття «за» і «проти» самого себе.

Самоповага - шкала з 15 пунктів, що об'єднали твердження, що стосуються «внутрішньої послідовності», «саморозуміння», «самовпевненості». Йдеться про той аспект самоствавлення, який емоційно і змістовно об'єднує віру в свої сили, здібності, енергію, самостійність, оцінку своїх можливостей, контролювати власне життя і бути самопослідовним, розуміння самого себе.

Аутосимпатія - шкала з 16 пунктів, що об'єднує пункти, в яких відбивається дружність-ворожість до власного «Я». У шкалу увійшли пункти, що стосуються «самоприйняття», «самозвинувачення». У змістовному плані шкала на позитивному полюсі об'єднує схвалення себе в цілому і в істотних деталях, довіру до себе і позитивну самооцінку, на негативному полюсі, - бачення в собі переважно недоліків, низьку самооцінку, готовність до самозвинувачення. Пункти свідчать про такі емоційні реакції на себе, як роздратування, презирство, глузування, винесення самоприговору.

Самоінтерес - шкала з 8 пунктів, відображає міру близькості до самого себе, зокрема інтерес до власних думок і почуттів, готовність спілкуватися з собою «на рівних», впевненість у своїй цікавості для інших. Очікуване відношення від інших - шкала з 13 пунктів, що відображають очікування позитивного або негативного ставлення до себе оточуючих.

Інструкція: Вам пропонується відповісти на наступні 57 тверджень. Якщо Ви згодні з цим твердженням ставите знак «+», якщо не згодні то знак «-».

1. Думаю, що більшість моїх знайомих ставиться до мене з симпатією.
2. Мої слова не так вже й часто розходяться з ділом.

3. Думаю, що багато хто бачить у мені щось подібне з собою.
4. Коли я намагаюся себе оцінити, насамперед я бачу свої недоліки.
5. Думаю, що як особистість я цілком можу бути привабливим для інших.
6. Коли я бачу себе очима люблячого мене людини, мене неприємно вражає те, наскільки мій образ далекий від дійсності.
7. Моє «Я» завжди мені цікаво.
8. Я вважаю, що іноді не гріх пожаліти самого себе.
9. У моєму житті є або, принаймні, були люди з якими я був надзвичайно близький.
10. Власне повагу мені ще треба заслужити.
11. Бувало, і не раз, що я сам себе гостро ненавидів;
12. Я цілком довіряю своїм раптово виникли бажанням.
13. Я сам хотів багато в чому себе переробити.
14. Моє власне «Я» не представляється мені чимось гідним глибокої уваги.
15. Я щиро хочу, щоб у мене було все добре в житті.
16. Якщо я і ставлюся до кого-небудь з докором, то перш за все перед самим собою.
17. Випадковій знайомому я швидше за все здаюся людиною приємним.
18. Найчастіше я схвалюю свої плани і вчинки.
19. Власні слабкості викликають у мене щось на зразок презирства.
20. Якби я роздвоївся, то мені було б досить цікаво спілкуватися зі своїм двійником.

21. Деякі свої якості я відчуваю як сторонні, чужі мені.
22. Навряд чи хто-небудь зможе відчуту свою подібність зі мною.
23. У мене досить здібностей і енергії втілити в життя задумане.
24. Часто я не без глузування жартують над собою.
25. Найрозумніше, що може зробити людина в своєму житті - це підкоритися власній долі.
26. Стороння людина, на перший погляд, знайде в мені багато відразливого.
27. На жаль, якщо я і сказав щось, це не означає, що саме так і буду поступати.
28. Своє ставлення до самого себе можна назвати дружнім;
29. Бути поблажливим до власних слабкостей цілком природно.
30. У мене не виходить бути для коханої людини цікавим тривалий час.
31. У глибині душі я б хотів, щоб зі мною сталося щось катастрофічне.
32. Навряд чи я викликаю симпатію в більшості моїх знайомих.
33. Мені буває дуже приємно побачити себе очима люблячого мене людини.
34. Коли у мене виникає якесь бажання, я перш за все питаю у себе, чи розумно це.
35. Іноді мені здається, що якби якийсь мудрий чоловік зміг побачити мене наскрізь, він би тут же зрозумів, яке я нікчема.
36. Часом я сам собою захоплююсь.
37. Можна сказати, що я ціную себе досить високо.
38. У глибині душі я ніяк не можу повірити, що я дійсно доросла людина.
39. Без сторонньої допомоги я мало, що можу зробити.
40. Іноді я сам себе погано розумію.

41. Мені дуже заважає нестача енергії, волі і цілеспрямованості.
42. Думаю, що інші в цілому оцінюють мене досить високо.
43. У моєї особистості є, напевно, щось таке, що здатне викликати у інших неприязнь.
44. Більшість моїх знайомих не приймають мене вже так серйозно.
45. Сам у себе я досить часто викликаю почуття роздратування.
46. Я цілком можу сказати, що принижую себе сам.
47. Навіть мої негативні риси не здаються мені чужими.
48. У цілому, мене влаштовує те, яким я є.

Навряд чи мене можна любити по-справжньому.

50. Моїм мріям і планам не вистачає реалістичності.
51. Якби моє друге «Я» існувало, то для мене це був би самий нудний партнер по спілкуванню.
52. Думаю, що міг би знайти спільну мову з будь-яким розумним і знаючим людиною.
53. Те, що в мені відбувається, як правило, мені зрозуміло.
54. Мої гідності цілком переважають мої недоліки.
55. Навряд чи знайдеться багато людей, які звинуватять мене в відсутності совісті.
56. Коли зі мною трапляються неприємності, як правило, я кажу: «Так тобі й треба».
57. Я можу сказати, що в цілому я контролюю свою долю.

Порядок підрахунку: показник по кожному фактору підраховується шляхом підсумовування тверджень, з якими досліджуваний згоден, якщо вони входять в фактор з позитивним знаком і тверджень та з якими досліджуваний не згоден, якщо вони входять в фактор з негативним знаком. Отриманий «сирий бал» по кожному фактору перекладається в накопичені частоти (у %).

Ключ для обробки: Номери пунктів і знак, з яким пункт входить до відповідного фактору.

- Шкала S (інтегральна): «+»: 2, 5, 23, 33, 37, 42, 46, 48, 52, 53, 57. «-»: 6, 9, 13, 14,
- Шкала самоповаги (I): «+»: 2, 23, 53, 57. «-»: 8, 13, 25, 27, 31, 35, 38, 39, 40, 41,
- Шкала аутосимпатії (II): «+»: 12, 18, 28, 29, 37, 46, 48, 54. «-»: 4, 9, 11, 16, 19, 24,
- Шкала очікуваного відносини від інших (III): «+»: 1, 5, 10, 15, 42, 55. «-»: 3, 26,
- Шкала Самоінтерес (IV): «+»: 7, 17, 20, 33, 34, 52. «-»: 14, 51. - Шкала самовпевненості (1): «+»: 2, 23, 37, 42, 46. «-»: 38, 39, 41.

Г - Шкала самоприйняття (3): «+»: 12, 18, 28, 47, 48, 54. «-»: 21.

III - Шкала самопоследовательності (саморуководство) (4): + »: 50, 57. «-»: 25, 27,

к

а - Шкала самозвинувачення (5): «+»: 3, 4, 9, 11, 16, 24, 45, 56. «-»:

Л - Шкала самоінтереса (6): «+»: 17, 20, 33. «-»: 26, 30, 49, 51.

а

в

і

д

н

- Шкала саморозуміння (7): «+»: 53. «-»: 6, 8, 13, 15, 22, 40.

Інтерпретація результатів: 1. менше 50 балів – ознака не виражена; 2. від 50-74 балів – ознака виражена; 3. більше 74 балів – ознака яскраво виражена.

№п/п	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI
1	6	10	6	6	4	5	5	4	5	2	16
2	11	13	12	6	7	6	4	3	6	3	23
3	7	7	4	6	6	5	2	2	5	4	17
4	12	12	9	7	7	4	6	4	5	4	18
5	7	5	11	8	7	3	2	8	6	2	17
6	13	14	12	6	8	7	5	2	6	4	23
7	13	10	8	6	5	5	4	3	2	3	23
8	9	14	10	6	5	4	6	6	4	4	22
9	5	9	11	6	5	6	3	6	5	2	23
10	12	12	9	7	7	4	6	4	5	4	18
11	7	5	9	6	7	3	2	8	6	2	17
12	6	12	9	6	5	7	4	2	3	3	17
13	6	10	6	6	4	5	5	4	5	2	16
14	3	5	7	5	0	5	3	7	6	1	22
15	7	5	11	5	5	3	2	5	6	2	20
16	11	13	12	6	7	6	4	3	6	3	24
17	4	8	5	7	4	4	1	4	6	2	14
18	13	14	12	6	8	7	5	2	6	4	23
19	7	7	4	6	5	5	2	2	5	4	16
20	5	12	6	7	6	3	6	5	2	0	22
21	13	13	12	6	8	7	5	2	6	4	23
22	7	5	11	8	7	3	2	8	6	2	17
23	7	7	4	6	6	5	2	2	5	4	17
24	2	12	12	7	5	3	5	3	6	1	16

25	2	10	8	8	3	4	6	4	5	0	20
26	12	12	9	7	7	4	6	4	5	4	18
27	5	5	10	5	5	3	4	4	7	2	18
28	6	12	9	6	5	7	4	2	0	0	17
29	5	9	5	4	4	1	5	7	6	1	13
30	2	12	12	7	5	3	5	4	3	6	23

– шкала самоповаги;

II – шкала авто симпатії;

III – шкала спілкування позитивного чи негативного ставлення інших до опитуваного;

IV – шкала сомо-інтересу;

V – шкала самовпевненості;

VI – шкала само -прийняття;

VII – шкала само -керування й саморегуляції;

VIII – шкала само-звинувачення;

IX – шкала само-зацікавлення;

X – шкала само-розуміння;

XI – шкала недиференційованого ставлення до самого себе.

ДОДАТОК Г

Програма формування ціннісних орієнтацій сучасної молоді

Назва програми:

«Цінності особистісного та професійного саморозвитку»

Тривалість: 8 занять по 90 хвилин

Форма роботи: групова

Цільова аудиторія: молодь віком 18–25 років

Тематичний план програми

№	Назва заняття	Мета
1	Усвідомлення власних цінностей	Формування рефлексії
2	Життєві пріоритети	Визначення цілей
3	Цінності самореалізації	Розвиток мотивації
4	Професійні цінності	Професійне самовизначення
5	Відповідальність і вибір	Прийняття рішень
6	Цінності взаємин	Розвиток комунікації
7	Сенс життя	Формування світогляду
8	Підсумкова рефлексія	Оцінка змін

Рекомендації щодо розробки методичних вказівок для практичних психологів щодо формування ціннісних орієнтацій сучасної молоді

Мета методичних вказівок

Забезпечити практичних психологів науково обґрунтованими орієнтирами щодо діагностики, розвитку та корекції ціннісних орієнтацій молоді в умовах освітнього середовища.

Загальні методичні положення

робота з формування ціннісних орієнтацій молоді має здійснюватися на засадах добровільності, конфіденційності та партнерської взаємодії між психологом і здобувачами освіти.

етодичний вплив доцільно будувати з урахуванням вікових, індивідуально-психологічних і соціокультурних особливостей молоді, а також специфіки освітнього середовища.

ормування ціннісних орієнтацій слід розглядати як тривалий процес, що поєднує діагностичні, розвивальні та рефлексивні заходи.

Методичні вказівки щодо діагностичного етапу

дійснювати первинну психодіагностику ціннісних орієнтацій із використанням стандартизованих методик (методика «Ціннісні орієнтації»

. Рокича, портретний ціннісний опитувальник Ш. Шварца) з метою виявлення ієрархії цінностей та їх домінуючих напрямів.

оповнювати кількісні результати якісним аналізом, використовуючи бесіди, самопис, рефлексивні запитання, що дозволяє глибше зрозуміти індивідуальні смисли ціннісних орієнтацій.

Інтерпретацію результатів здійснювати не у формі оцінювання, а як підґрунтя для спільного обговорення з молоддю шляхів особистісного та професійного розвитку.

Методичні вказівки щодо розвивального етапу

організувати та впроваджувати групові тренінгові заняття, спрямовані на усвідомлення життєвих і професійних цінностей, розвиток рефлексії та відповідального ставлення до власного вибору.

використовувати активні психологічні методи (аналіз життєвих ситуацій, рольові ігри, ціннісні дилеми, робота з метафорами), що стимулюють осмислення цінностей у реальному життєвому контексті.

забезпечувати безпечну психологічну атмосферу, яка сприяє відкритому обговоренню особистісно значущих тем і формуванню довіри в групі.

Методичні вказівки щодо рефлексивно-оцінювального етапу

організувати рефлексивні обговорення результатів участі молоді в розвивальних заходах, звертаючи увагу на усвідомлені зміни в системі ціннісних орієнтацій.

проводити повторну психодіагностику з метою оцінки динаміки ціннісних орієнтацій та ефективності психологічного впливу.

на основі результатів оцінювання формулювати індивідуальні рекомендації щодо подальшого особистісного та професійного розвитку молоді.

Очікувані результати реалізації методичних вказівок

- підвищення рівня усвідомленості власних ціннісних орієнтацій у молоді;
- формування стійких цінностей саморозвитку та професійної відповідальності;
- розвиток здатності до рефлексії та саморегуляції;
- підвищення ефективності психологічного супроводу в освітньому середовищі.

Для педагогів

нтегрувати ціннісний компонент у зміст навчальних дисциплін, орієнтуючи освітній процес не лише на засвоєння знань, а й на формування особистісно значущих цінностей.

икористовувати інтерактивні методи навчання (дискусії, аналіз життєвих ситуацій, проєктну діяльність), що сприяють усвідомленню студентами власних ціннісних орієнтацій.

ормувати в молоді цінності професійної етики, відповідальності, соціальної активності та готовності до навчання впродовж життя.

ідтримувати розвиток рефлексивних умінь здобувачів освіти через само-оцінювання, портфоліо досягнень, обговорення результатів навчальної діяльності.

творювати сприятливе освітнє середовище, яке стимулює особистісний розвиток, самостійність і суб'єктну позицію молоді.

Методичні вказівки для педагогів щодо формування ціннісних орієнтацій сучасної молоді

Мета методичних вказівок

Сприяти підвищенню ефективності педагогічної діяльності шляхом цілеспрямованого формування ціннісних орієнтацій молоді в освітньому процесі.

Загальні методичні положення

Формування ціннісних орієнтацій молоді має здійснюватися як цілісний і системний процес, інтегрований у навчальну та виховну діяльність, а не як окремий епізод педагогічного впливу.

Педагогічна взаємодія повинна ґрунтуватися на засадах гуманістичного підходу, поваги до особистості здобувача освіти та визнання його суб'єктності в освітньому процесі.

Методичні підходи до формування ціннісних орієнтацій мають враховувати вікові, соціальні та індивідуально-психологічні особливості сучасної молоді.

Методичні вказівки щодо організації освітнього процесу

Інтегрувати ціннісний компонент у зміст навчальних дисциплін, акцентуючи увагу на смислового наповненні навчального матеріалу та його зв'язку з реальними життєвими і професійними ситуаціями.

Використовувати активні та інтерактивні методи навчання (проблемні лекції, дискусії, аналіз кейсів, проєктну діяльність), які сприяють формуванню усвідомленого ставлення молоді до власних ціннісних орієнтацій.

Створювати умови для розвитку критичного мислення та рефлексії шляхом залучення здобувачів освіти до обговорення морально-етичних і професійних дилем.

Методичні вказівки щодо виховної роботи

організовувати виховні заходи, спрямовані на розвиток цінностей відповідальності, соціальної активності, громадянської позиції та професійної етики.

аохочувати участь молоді у волонтерських, соціальних і професійно орієнтованих проєктах, що сприяють практичному засвоєнню суспільно значущих цінностей.

ідтримувати ініціативність і самостійність здобувачів освіти, створюючи можливості для самореалізації в освітньому середовищі.

Методичні вказівки щодо педагогічної взаємодії

ибудовувати партнерські стосунки зі здобувачами освіти, засновані на довірі, відкритості та взаємоповазі.

приятити формуванню позитивного психологічного клімату в навчальних групах, що є важливою умовою розвитку ціннісної сфери молоді.

емонструвати особистий приклад дотримання професійних і загальнолюдських цінностей як важливий чинник педагогічного впливу.

Очікувані результати впровадження методичних вказівок

- підвищення рівня усвідомленості ціннісних орієнтацій у молоді;
- формування відповідального ставлення до навчання та професійного розвитку;
- розвиток соціальної активності та громадянської позиції;
- покращення якості педагогічної взаємодії в освітньому середовищі.

Для менеджерів освіти

абезпечувати формування ціннісно орієнтованого освітнього середовища в закладах освіти, що сприяє гармонійному поєднанню професійної підготовки та особистісного розвитку молоді.

ідтримувати й упроваджувати програми психологічного супроводу та розвитку ціннісної сфери здобувачів освіти.

тимувати підвищення психологічної компетентності педагогічних працівників щодо питань формування ціннісних орієнтацій молоді.

приятити розвитку культури неперервної освіти як важливої цінності сучасного фахівця, створюючи умови для професійної мобільності та саморозвитку.

абезпечувати взаємодію між адміністрацією, педагогами та практичними психологами з метою реалізації комплексного підходу до розвитку ціннісної сфери молоді.

етодичні вказівки для менеджерів освіти щодо формування ціннісних орієнтацій сучасної молоді

Мета методичних вказівок

Забезпечити менеджерів освіти науково обґрунтованими управлінськими орієнтирами щодо створення та підтримки ціннісно орієнтованого освітнього середовища, спрямованого на особистісний і професійний розвиток сучасної молоді.

Загальні положення

ормування ціннісних орієнтацій молоді слід розглядати як стратегічний пріоритет розвитку закладу освіти, інтегрований у його місію, візію та освітню політику.

правлінські рішення мають ґрунтуватися на принципах гуманізації, відкритості, соціальної відповідальності та орієнтації на сталий розвиток.

реалізація ціннісного підходу в освітньому управлінні потребує системної взаємодії адміністрації, педагогів, практичних психологів і здобувачів освіти.

Методичні вказівки щодо стратегічного управління

ініціювати розроблення та впровадження програм розвитку закладу освіти, які передбачають формування у молоді цінностей відповідальності, професійної етики, громадянської активності та неперервної освіти.

абезпечувати узгодженість освітніх програм, виховної роботи та психологічного супроводу з ціннісними орієнтирами, визначеними на інституційному рівні.

створювати умови для впровадження інноваційних освітніх і виховних практик, спрямованих на розвиток ціннісно-сислової сфери молоді.

Методичні вказівки щодо організації освітнього середовища

формувати безпечне, психологічно комфортне та інклюзивне освітнє середовище, яке сприяє розвитку довіри, взаємоповаги та партнерської взаємодії.

ідтримувати ініціативи, спрямовані на залучення молоді до соціальних, волонтерських і професійно - орієнтованих проєктів як засобу практичного засвоєння цінностей.

сприяти розвитку цифрової культури та відповідального використання цифрових технологій у навчальному й управлінському процесах.

Методичні вказівки щодо управління персоналом

абезпечувати підвищення управлінської та психолого-педагогічної компетентності педагогічних працівників у питаннях формування ціннісних орієнтацій молоді.

ідтримувати культуру професійного розвитку та неперервного навчання педагогічного персоналу як приклад ціннісної орієнтації для здобувачів освіти.

ормувати корпоративну культуру закладу освіти, засновану на спільних цінностях, відповідальності та взаємній підтримці.

Методичні вказівки щодо моніторингу та оцінювання

апроваджувати систему моніторингу ефективності заходів, спрямованих на формування ціннісних орієнтацій молоді, з урахуванням якісних і кількісних показників.

налізувати результати моніторингу з метою коригування управлінських рішень і вдосконалення освітнього середовища.

абезпечувати відкритість і прозорість управлінських процесів, що сприяє підвищенню довіри та соціальної відповідальності всіх учасників освітнього процесу.

Очікувані результати впровадження методичних вказівок

- формування ціннісно орієнтованої стратегії розвитку закладу освіти;
- підвищення якості освітнього середовища;
- розвиток соціально відповідальної та професійно зрілої молоді;
- підвищення ефективності управління освітнім процесом.